TEGN

TANK GIRL*

NY NORSK TEGNESERIE

3-21
KR 30-00

KULTURTIDSSKRIFT OM OG MED TEGNESERIER 1/95 (35) KR: 45,-

CANARDO - THE SHADOW - COMICS `94 - MAUS CD-ROM - MUSEER + MYE MER!!!

TEGN

TEGN nr. 35, (1/95).
9. årgang

TEGN utgis av TEGN A/L,
Westye Egebergsgt. 8C

Redaksjonen:
Tor Sandberg (Ans. red.)
Tor Arne Hegna (Red. sekr.)
Erik Falk (Red. Kraftig Kost)
Per J. Olsen (Øko. ans.)
Avsluttet 28 februar

Medarbeidere:
Olav Norheim, Kjell Steen, Morten Harper, Kurt Østergaard, Jon Gisle, Ruben Eliassen

Neste nummer:
Frist for innlevering av stoff: 15. 03
Utgivelse i uke 17

Layout:
Telemark Tegneserieverksted:
Tor Arne Hegna (35 95 97 68)

Trykk:
Bø Trykk A/S, Bø i T. (35 95 14 00)

Post til TEGN:
TEGN A/L, Westye Egebergsgt. 8C, 0172 Oslo.

Telefon & fax:
22 36 07 70. (24 timer i døgnet!)

TEGN setter pris på å høre fra sine lesere, og mottar gjerne brev om ditt og datt. Det er mulig å bli TEGN-skribent, ta kontakt for ditt bidrag.

Annonsering:
Kontakt over telefon eller skriv til TEGNs kontoradresse (se over). TEGN er behjelpelig med utforming av annonse om ønskelig.

Abonnement på TEGN:
For kr 160,- mottar du fire nummer (ett år), som betales til TEGN A/L, Westye Egebergsgt. 8C, 0172 Oslo. Postgiro: 0814. 43 72108

Forside: Enki Bilal/Jamie Hewitt

TEGN utkommer kvartalsvis og utgis med støtte fra Norsk Kulturråd.
Opplag: 1500
ISSN 0801-6879.

INNHOLD

INTERVJUER OG REPORTASJER

NORDISKE TEIKNESERIMUSEUM av Olav Norheim 8
Vi reiser til Tegneseseriemuseet i Danmark og Serieknallen i Sverige

EIN DAG PÅ COMIC-MESSE I GØTEBORG av Olav Norheim 12
Nordens største teikneseriemesse finn stad under bokmessa i Göteborg

ARTIKLER, OMTALER OG ANALYSER

THE SHADOW av Kjell Steen 14
Den gamle pulp-helten er populær som aldri før, vi gir deg historien

HIEROGLYFFER FRA FREMTIDEN av Jon Gisle 16
Første del av en analyse over Bilals Nikopol-trilogi, for deg som lurte på hva det hele gikk ut på, eller for deg som ønsker å trenge lenger ned i en av de mest betydningsfulle seriene fra de siste 15 årene

NATURAL BORN... TANK GIRL av Tor Arne Hegna 24
Den engelske ultravoldlige, feministiske, hippe, kule serieheltinnen blir presentert

MENS VI VENTER PÅ MENNESKET av Morten Harper 26
Bli med i inspektør Canardos arkiver

ABSOLUTT MAUS av Tor Arne Hegna 30
Digitale tegneserier begynner å komme for fullt, vi har tatt en kikk på en av dem

DISNEYS DÅRSKAP av Kurt Østergaard 32
Hvordan verdens første helaftens tegnefilm ble til

LYD I TEGNESERIER av Lars Opsahl 36
Om du tror at tegneserier mangler lyd, bør du lese denne saken

FASTE SPALTER

LEDER 3

TEGN I TIDEN 4

DEBATT 44

ANMELDELSER 46

KRAFTIG KOST

Så nære (men likevel...) av Jens K. Styve 40

En milliard besøkende

Siden den første Disney-parken ble åpnet i Anaheim i California for 40 år siden har mer enn en milliard besøkende vært innenfor de ulike portene. Altså så og si hver eneste kineser. Eller hver eneste nordmann - 2222 ganger.

Skulle det være for langt å dra til en av de mange opplevelseparkene, kan Disney-konsernets mer enn 300 butikker, inkludert et supermegamarked i Paris, kanskje være et alternativ. I disse forretningene tilbys du alt fra Aladdin-underbukser til skupturer av den lille musa fra Bambi-filmen.

Eller du kan kjøpe CD-plater fra Hollywood Records, for eksempel lysporet fra Løvenes konge som så langt har solgt i mer enn fem millioner eksemplarer. Eller du kan gå på kino eller leie video og se filmer som Pretty Woman og Hjemme alene. Hvis du da ikke er mer kulturelt tilbakelent av deg og velger å kjøpe en bok fra Hyperion Books som også har Pulitzer-prisvinnere blant sine forfattere.

Og skulle alt dette bli for hverdagslig kan du gifte deg med selveste Mikke Mus som prest på en øy i Seven Seas Lagoon før du reiser på bryllupsferie fra Disney-hotell til Disney-hotell inkludert en kamp med ischockeylaget The Mighty Ducks.

Og for hver gang du kvitter deg med en seddel, er du med på å sikre at Disney-sjefen, Michael Eisner, kan motta lønna si med god samvittighet. Allerede i 1989 var den på verdensrekord-store 39 millioner dollar.

Men konsernet har råd til det. I dag er det verdsatt til over 22 milliarder dollar. Og nye suksesser som Løvenes konge er med på å gjøre forgyllingen på Disney-navnet enda tykkere. Løvenes konge har forlengst passert en milliard dollar i billett-inntekter. Selv ikke et tap på 900 millioner dollar det første driftsåret for EuroDisney utenfor Paris kan endre på den stinne dollarlukta.

Satt opp mot disse ubegripelige tallene er det nesten helt ufattelig å tenke på at alt begynte med to unge menn ved navn Ub Ibwerks og Walter Elias Disney, som sammen skapte en tegnet mus de kalte Mickey.

Ub Iwerks fikk drøyt 2.000 dollar i året da han begynte hos Disney. Det var mer enn hva Disney selv tok ut i lønn. I dag tjener Michael Eisner mer på en halvtime.

Tor Sandberg

Neste nummer...

vil være preget av åpningen av Norsk Tegneseriesamling på Lillehammer 22. april, som også er den offesielle lanseringsdagen av TEGN. Våre abonenter vil neppe få TEGN til denne datoen, men oppfordres til å møte opp på Lillehammer...

Av andre godbiter som dere kan glede dere til er Trygve Høiseth, Norges første seriehefte, Dave McKean, samt den vanlige dont av Tegn i Tiden, anmeldelser, omtaler og Kraftig Kost. Pluss at vi kanskje får plass til mye mer!

Deadline neste nummer er ute når du leser dette, men nummer 3/95 har deadline 30/6, så bare begynn å skriv!

Velkommen 1995
Velkommen til en ny årgang av TIT - stadig vekk med uvurderlig nytt fra tegneserieverden slik den arter seg fra de forskjelligste stå- og sittesteder. Vil du være med så send inn.

Her får du kjøpt TEGN
I Narvesens Bladkatalog for 94-95 står ikke TEGN oppført. Åh fy og fei! La deg ikke lure! TEGN blir nemlig distribuert via Narvesen - selv om ikke alle utsalgene fører verdenshistoriens beste og snilleste blad. Skal du være helt sikker på å få tak i TEGN må du derfor - om du da ikke er abonnent (som jo er det absolutt beste. Send inn kupongen i dag!) - henvende deg (i Oslo) til Tronsmo bokhandel i Karl Augusts gate eller Tanums bokhandel på Karl Johan eller (i Trondheim) prøve Bruuns Libris eller Tapir. I tillegg kommer diverse antikvariater - ikke minst vårt kjære Fellesantikvariat i hovedstaden.

15.000 til TEGNeseriekatalog
Norsk Kulturråd har bevilget 15.000 kroner til en katalog over norske seriers kronologiske historie. Utgivelsen er et samarbeidsprosjekt mellom Olav Norheim ved Norsk Tegneserie-samling på Maihaugen i Lillehammer og TEGN. Utgivelsen kan komme raskere enn du aner. Følg med! (Sjekk forrige side, red.sek.)

Kulturnytt
Fantomet er så klart kultur, mener kultursjef Hans-Chr. Ekenes i Flora ifølge en avis vi dessverre har glemt navnet på. I den forbindelse minnes vi hva den ikke ukjente tegneseriefiguren Kristian Fiinbeck har sagt i sakens anledning: — Dette med kultur har aldri ligget for meg. (Fantomet er vel åndskultur, eller..., nei ikke det nei, red. sek.)

Ønsker illustratører
Norild forlag A/S er interessert i å komme i kontakt med tegnere som kan lage omslagsillustrasjoner til krimbøker av god, gammel årgang. Jan P. Krogh i Norsk Tegneserieforum (ring 22 360770) har flere opplysninger.

Bli Fantazinist
Fantazine (omtalt i TEGN ved tidligere anledninger), som kom med sitt første nummer i desember 1992, ønsker flere bidragsytere. Til dags dato har det kommet seks nummer, hvert fylt med omtrent 30 sider norske tegneserier. Interesserte kan ta kontakt på følgende adresse: U-fisk Forlag, Roald Andersen, Festningsgt. 32, 4614 Kristiansand S.

Krogh-sitatet
Krogh-sitatet må også denne gang utgå fordi Krogh har holdt for tett. I stedet tilbyr vi følgende gåte: Vet du hvorfor svenskene ikke bruker elektrisk tannbørste? Jo, selvsagt fordi de er redde for å få støttenner!

Grace-sitatet
I denne utgaven av TIT starter vi en serie med Bud Grace-sitater. Først noe om etterlivets ytterpunkter: Det finnes ingen morsomme mennesker i himmelen. De havner i helvete alle sammen. Sitat slutt. Og mens ettertanken brer seg, tar vi like godt nok et sitat: Man må jo le av noe, og hva man enn gjør blir alltid noen irritert.

Ernie om sex
Og når vi først er i gang, tar vi jammen et Ernie-sitat også: Jeg husker godt min tid med tilfeldig sex... Begge gangene.

Krigshelt Bosman
Sarajevos første helt egne tegneseriehelt etter at borgerkrigen startet i det tidligere Jugoslavia, heter Bosman. Som en slags kappeløs Supermann kaster han seg inn i krigen, mens leserne ler og sukker oppgitt. Den virkelige krigen utvikler seg nemlig langt raskere enn hva den tegnede Bosman klarer å henge med på, ifølge den danske Weekendavisen.

Like god som Shakespeare
Nå har det blitt offisielt. Det er ikke lenger noen grunn til IKKE å nevne William Shakespeare og Carl Barks i samme åndedrag. For begge har nemlig fått plass i Gyldendals nye Verdens litteraturhistorie. To be or not to be... a duck? (Japanske serier ble nevnt allerede i bind 4, dvs. på 1700-tallet, så det så)

Eine Graubsame Salbe
—Det er bang og kraæsj og uuæææææhhhh og kloppeti og whooos og jo lenger ut du kommer i boka, jo mer blir det. Dette skriver anmelder Tiril Bjørkvold i Arbeiderbladet om Morten Myklebusts album «Kaptein Sabeltann og jakten på sultanens skatt». Og terningen - den lander ikke overraskende på 1.

Privatfest i Praha
Noen dager før jul møtte TEGNs utsendte Steffen Favoritt-haugesunder Kverneland - for anledningen med midtskill og fortausfeiende frakk. Han var på vei til privatfest - i Praha, av alle steder. Vi håper evenementet , som varte i tre dager - og som ble avholdt på et slott , forløp fortreffelig.

Jul i Haugesund
Vi iler til med å tilføye at Kverneland på ingen måte sviktet verdens vakreste by da tida kom for julefeiring. Turene rundt det grønne, glitrende ble selvsagt avholdt i Haugesund.

Tøff i t-skjorte
Når kvikksølvet fryser fast nederst nede i termometeret - da trekker alle tøffe mannfolk i t-skjorte og vandrer hardføre ut til allmenn kvinnelig beundring. TEGN har fortsatt noen Kverneland t-skjorter igjen. Kjøp eller vær feig! Kupongen finner du lenger bak i bladet.

Verv i vei
Husk også verve-konkurransen som fortsetter i 1995. Fire fine trykk av Will Eisner - signerte til og med - er premien til sjefsververen. Sjekk kupong annet sted i bladet.

Kort om negerslaver
Helt kort vil vi bare få fortelle at «Kongens mann» - Siri Dokken og Baard Enoksens negerslave-blir-postmester-i-Kragerø-og-dør-album, ble markedsført via gratis postkort av Cappelen.

Gerardix?
I serien tegneseriehelter som går til filmen noterte vi oss både The Mask (gøy) , The Crow (trist) og The Shadow (usett) i fjor. I år har turen kommet til The Asterix (stor fødselsdagsmarkering i forrige utgave av TEGN). Claude Zidi skal regissere og Daniel Auteil og Gerard Depardieu skal henholdsvis spille Asterix og Obelix. TEGN har stor tro på sistnevnte i rollen som tredje sistnevnte.

Stappfull landsby
Og når vi nå først er inne på Asterix og slikt - det begynner å bli trangt i gallerlandsbyen. I fjor sommer hadde den nemlig besøk av 1,5 millioner mennesker. For landsbyen finnes nemlig - i Oise ikke langt fra Paris. Og i mellomtida er Mikke Mus nesten helt alene i Eurodisney.

Gratis Asteurix
Ellers skal vi bare nevne at TEGN-redaksjonen sitter på en liten håndfull av Nei til EU-heftet om AstEUrix, for den som måtte mangle det. Bare send oss en lapp med adressen din.

Sunne Wittgenstein
Og nå litt filosof-nytt. Idehistoriker Eivind Tjønnesland kom med følgende avsløring i Morgenbladet for 18.- 24. november i fjor: Det fortelles om Wittgenstein at han en gang foretrakk B-filmer og tegne-serier fremfor filosofi-tidsskriftet Mind. Dette vitner om en sunn holdning til både filosofi og triviallitteratur. Sitat slutt. TEGN er helt enig, men anbefaler like fullt folk å ligge unna triviallitteratur slik som Mind. (Never mind, red. sek.)

Hva hanikke leste
Filosofi for begynnere er hva Pax lover oss i sin siste «tegneserie-pocket». Etter hva TiT har fått greie på så er det heller snakk om en tvilsom måte å tjene penger på filosofi-bølgen. Tegneserie kan det nok hende at det er, men den er ikke den fremste eksponent i så måte. Danske anmeldere synes imidlertid å mene noe annet. Vi som trodde at de hadde peiling der nede...

Tove tilbake
Tove Bakke er tilbake i Norsk Kulturråd etter et år som bokklubbredaktør. Det er vi glade for. I Bokklubben Dagens Bok fikk hun blant annet distribuert norske serier som «Kongens Mann» og «Amputerte klassikere» til folket, samt den uunværlige «Arne And».

Verdifull skuff
Walt Disneys husholderskes sønn har blitt millionær. Hver jul fikk nemlig moren hans noen aksjer at den godeste herr Disney. Moren skjønte imidlertid aldri hva disse arkene med tall og underskrifter var, og slengte like så greit greiene i en skuff. Først etter at husholdersken døde lutfattig og uten å ha sett Løvenes Konge, kom aksjene til rette, melder gøteborgsavisen Idag.

Cult om TEGN
Har du sikret deg et eksemplar av Cult - NGS sitt nye blad? Hvis ikke kan det være verdt å lete litt rundt til du finner nummer 1. Der ble norsk tegneserieverden nemlig presentert i kortversjon av TEGNs redaktør Tor Sandberg. Ikke ukjente Ruben Eliassen er forøvrig redaktør for bladet.

Oscar-vinner til Disney
Hva gjør Disney når de synes de ikke vinner nok Oscar-statuetter? Jo, da ansetter de skuespillere som selv har vunnet Oscar. Som Sidney Poitier (67), som vant Oscar i 1963 for beste hovedrolle i filmen «Liljene på marken» (som handler om en invasjon fra rommet av enorme kjøttetende pølser) og som nå har fått plass i Disneys styre. Poitier, som for øvrig var første fargede skuspiller med en Oscar på kaminhylla , overtar etter Frank Wells som ikke overlevde et stunt med et helikopter.

En håndfull never igjen
For ikke lenge siden (alt er relativt) stormet Steffen «Bigger than Jesus»

Mens vi venter...
Nå har vi lovet en åpenbaring av Waldemar Hepsteins siste bidrag til menneskehetens fremme, Delfinkvinnens kyss, i en drøy seriehefteralder, og endelig: Her er det vi har gått og lengtet etter, det kvintessensielle kunstverk, den endelige og totale mening i tilværelsen... Hei, dette er da ikke, hvor la jeg... Vi kommer tilbake til saken!

inn gjennom døren hos TEGN-redaktøren og forlangte halvparten av alle eksemplarer av klassikeren «De knyttede never» som var på stedet. Etter å ha mottatt to album stormet Kverneland synlig oppbrakt ut igjen mens han mumlet noe om en bokmesse på Sjølyst.

Reggaeserie
Tegneserier og rockenroll del nittenhundreogørtiti: Historien om Bob Marley har blitt tegneserie utgitt av Marvel i tre deler: Iron, Lion og Zion. Og Bono fra poporkesteret (og knapt nok det) U2 har skrevet forordet.

Ingen krise
—Tegneseriene er ikke i krise, selv om mange uvitende hevder dette. I fjor solgte Glenat (fransk forlag) 3,5 millioner tegneserier. Dette forteller pressesjef Marie-Laure Correard til Aftenposten. Jean-Charles Kraehn er en av de nye store på forlaget. Hans albumserie om gutten Remi og følgesvennen i form av en rotte, har blitt stor butikk. I 1993 ble det forøvrig avholdt en utstilling med bilder fra serien på det franske kultursenteret i Oslo. (Og de sier de først nå?!?, red. sek.)

Tintin i Radioteateret?
Ifølge Aftenposten er det muligheter for at Tintin kan dukke opp i NRK Radioteateret. Dette vil i såfall ikke være første gang den unge reporteren med den erigerte (også det ifølge Aftenposten) panneluggen forsøker seg i andre media. Både i 1961 og 1964 ble det laget spillefilmer om Tintin og tegnefilmene er mange. NRK skal visstnok også sitte på en del slike.

Eksistentialistisk Corto Maltese
Det var tittelen da den danske Weekendavisen anmeldte den columbianske dikteren Alvaro Mutis roman «Admiralens sne» i sin utgave for 28. oktober - 3. november i fjor. Vi siterer: Når jeg blader i mine tegneserier med Corto Malteses bedrifter, irriterer det mig altid, at han ikke træder i karakter i forhold til de eksotiske eventyr, han er hovedpersonen i. Det samme må ha foresvævet ... Alvoro Mutis, der til gengæld har gjort noget ved saken og skabt Malteses alter ego tilsat en foruroligende blanding av Weltschmerz (!) og fremmedgjorthed. Skriver altså Lars Bonnevie. Skal tro når norske anmeldere begynner å bruke tegneserier som utgangspunkt for anmeldelser av Fløgstad, Kjærstad og dess like? (Er det ikke sansynlig at Henrik skulte til Smørbukk når han skrev Peer. Hva, kom boka før serien? Der gikk den ideen... , red. sek.)

Slutt for Larson
Mer nytt fra Weekendavisen, som kan fortelle at Gary Larson i januar i år sluttet å tegne! Etter 15 år føler Larson at han ikke har mer å tilføre sitt absurde univers. Hagen og gitaren vil bli Larsons viktigste interesser i tida framover.

En halv milliard
500 millioner dollar - det er summen det (så langt) er omsatt Gary Larson-produkter for. 1900 aviser og magasiner trykker Far side. Forlaget Andrews & McMeel har solgt 26 millioner eksemplarer av Larsons striper i bokform. Noe slikt du drømmer om, Mykle? (Mykle har nylig flyttet på kontoret, muligens for å gi plass til sine 26 millioner eksemplarer av Larson? red. sek.)

Tegneserier er kultur!
Og ikke nok med det; tegneseriene i TEGN er kultur! I hvert fall noen av dem. Dette bevises ved at følgende serier har fått støtte fra Norsk Kulturråd: «Uten Tittel» av Morten Sæteren, «Julie» av Trygve Høiseth, «Utro» og «Idrettsglede» av Rune Borvik, «Hva skal jeg gjøre når jeg mister håret» av John Arne Sæterøy og «Dealeren som kom for seint til middag» av Lars Opsahl. Støttebeløpene har i sin helhet gått til serieskaperne, og TEGN er fornøyde med å endelig kunne betale ut honorarer for innsatsen. Lovende serieskapere oppfordres med dette å sende inn serier til TEGN.

Gundersen på Katta
Vår gamle venn Torstein Gundersen stiller ut i Galleri Katta i Kristiansand fra 31. mars. Et absolutt must om du ønsker å se arbeider av Norges flittigste undergroundartist de siste 20 åra. Han stiller ut 100 tegninger/serier, som utgjør et tverrsnitt av hans karriere. Det dreier seg om både gamle og nye arbeid også upublisert materiale.

Ånden som går dårligere
var overskriften i Arbeiderbladet tidligere i vinter. Salgstallene for tegneserieheftene viser at de ikke selger som i gamle dager. Selv Donald gikk tilbake noen prosenter i sitt jubileumsår. Spørsmålet er om salgssvikten skyldes kvalitet eller konkurranse, eller kanskje begge deler...

Semic legger om
Semic går fra å være et nærmest rent tegneserieforlag til å bli en forlag med flere bein å stå på. Det er tydelig at sviktende tegneseriemarked gjør at Semic nå satser på andre kioskartikler som video, pocketbøker og magasiner. Samtiig går fler og fler av de gamle hefte seriene inn til fordel for flere nye som Caliber, Batman og Beavis og Butthead. På albumsida er det nå få titler igjen. Serier som Jeremiah, Alvefolket og Largo Winch vil ikke fortsette. Til tross for at de ikke gikk så værst i følge kilder. Årsaken ligger i kalkylesystemet som tar utgangspunkt i førstegangs-salget...

AVALON

Har Norges største utvalg i serier. Norske, danske og amerikanske, album og småblader.

Avalon har ikke størst kjeller og var heller ikke først. Derimot får du hos Avalon kjøpt alt som er på markedet! For oss er det utenkelig å sensurere utvalget vi tilbyr deg!

Derfor har vi også flest fornøyde kunder!

Månedlig Previews katalog med 1000 serier.
Abonnement-service med 15% rabatt.
Prøv oss! Du blir ikke skuffet!!!

Butikk:	Postordre:	Telefon:
Paleet Karl Johan	Boks 6729 St. Olav Pl	22 11 61 61
Karl Johans gt. 41	0130 OSLO	Fax:
Åpent 10 - 20 (17)	Åpent 09 - 17 (11 - 15)	22 11 61 65

DOONESBURY

by Garry Trudeau

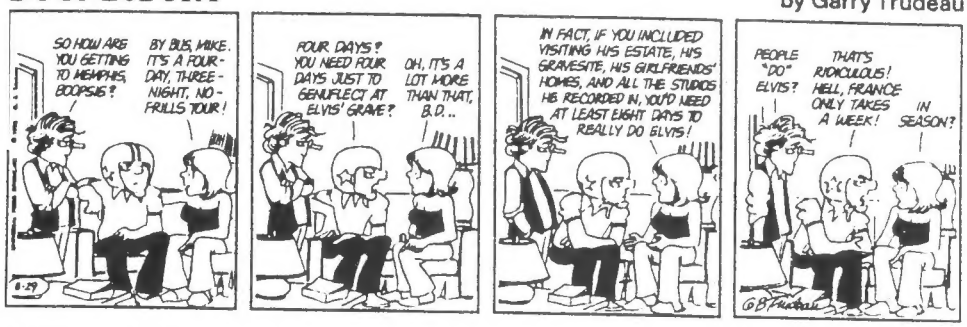
SO, HOW ARE YOU GETTING TO MEMPHIS, BOOPSIE?
BY BUS, MIKE. IT'S A FOUR-DAY, THREE-NIGHT, NO-FRILLS TOUR!
FOUR DAYS? YOU NEED FOUR DAYS JUST TO GENUFLECT AT ELVIS' GRAVE?
OH, IT'S A LOT MORE THAN THAT, B.D...
IN FACT, IF YOU INCLUDED VISITING HIS ESTATE, HIS GRAVESITE, HIS GIRLFRIENDS' HOMES, AND ALL THE STUDIOS HE RECORDED IN, YOU'D NEED AT LEAST EIGHT DAYS TO REALLY DO ELVIS!
PEOPLE "DO" ELVIS?
THAT'S RIDICULOUS! HELL, FRANCE ONLY TAKES A WEEK!
IN SEASON?

MUTT and JEFF

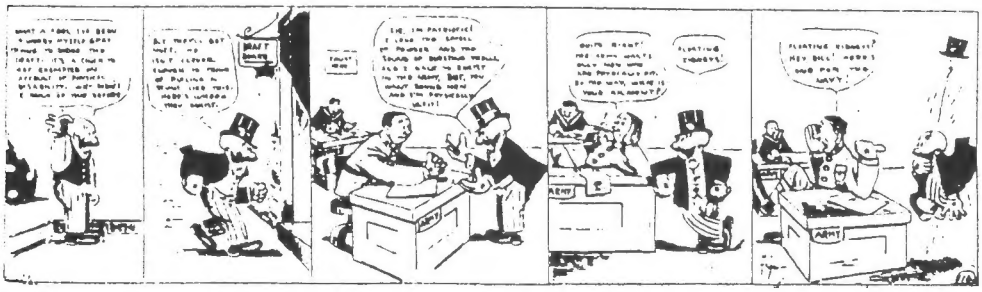

PEANUTS

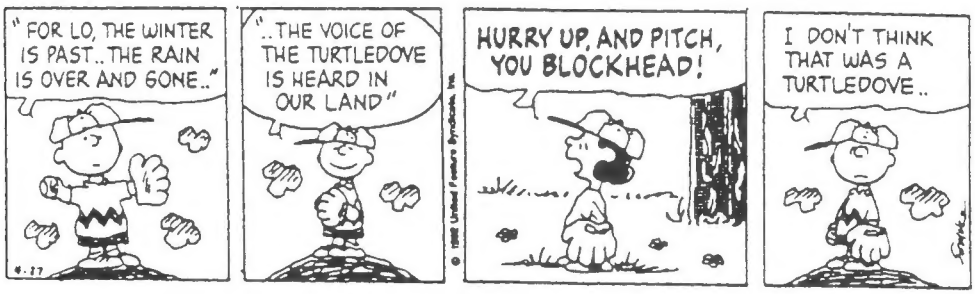
" FOR LO, THE WINTER IS PAST..THE RAIN IS OVER AND GONE.."
"..THE VOICE OF THE TURTLEDOVE IS HEARD IN OUR LAND"
HURRY UP, AND PITCH, YOU BLOCKHEAD!
I DON'T THINK THAT WAS A TURTLEDOVE..

HØY STRIPEPRIS

Tegneserier som samlerobjekt er ikke noen ukjent sak. Dog er de vanligvis i hefte eller albums form. Men også avisstriper, naturligvis i original utgave, helst med tegnerens signatur, er ettertraktet hos samlere.

Prisene stiger som regel med stripenes alder, men i siste prisliste fra FilmArt Galleries i New York er det Gary Trudeau's politiske og satiriske serie «Doonesbury» som topper med 1200 dollars for en stripe fra 29.august 1978. Doonesbury-serien er i avisstripe-historisk sammenheng for en ganske ung tegneserie å regne. I stripen som er for salg harseleres det over Elvis Presley- feberen (som ikke har blitt mindre med årene) og stripen kommenteres som spesiell «sjelden». Dette skal sansynligvis ses i sammenheng med at Gary Trudeau er en særdelels pressesky person, som nærmest aldri gir intervju eller lar seg fotografere. I forlengelse av dette kan man forestille seg at han like sjeldent lar sine originale striper slippe ut på dollar-markedet og derfor selv presser prisene opp på de få som finnes i salg.

«Knøttene», eller «Peanuts» om man vil, av Charles Schulze er representert med en stripe fra 27.april 1992 og verdsettes til 1100 dollars, hvilket må sies å være en ganske høy pris for en så ny stripe, og en stripe som absolutt ikke er fra Schultzes beste periode. Bemerkelsesverdig er det umiddelbart at den gamle serien «Mutt & Jeff» av Bud Fisher, tegneseriens første stormogul, ikke kommer høyere i pris enn 495 dollars. Seriestripen er fra 1918 og viser Jeff som melder seg som frivillig i hæren. Bud Fisher tegnet da stadig serien, men overlot den etter hvert til såkalte «ghost-tegnere», som i samarbeidet med Fisher virkelig var usynlige som spøkelser. Fisher var nemlig foregangsmann for den tvilsomme tradisjonen som Walt Disney videreførte, nemlig ikke å tillate sine tegnere å signere de stripene de tegnet. Hans navn og kun hans navn skulle fram. Også selv om han de siste tyve årene av sitt liv ikke hadde det fjerneste med stripene å gjøre. Bud Fisher var en fantasifull og grisk forretningsmann, som også var tidlig ute med f.eks. copyright-krav på figurer som hans «ghost-tegnere» beviselig selv hadde skapt, - og det er i forlengelse av den viten om mannen at man kan forestille seg at han kanskje også var en av de første ute med salg av original-striper og dermed gjennom årene har mettet markedet og senket etterspørselen på «Mutt & Jeff». Hvilket ifølge markedsmekanismene naturligvis betyr lave priser.

Uansett er det en tanke verdt å tenke, at for denne «lave» prisen på snaue 4000 kroner (for «Mutt & Jeff») er det mulig for en virkelig serieinteressert å kjøpe seg en anselig bunke med leseverdige tegneserier - hvilket absolutt er å anbefale.

Kurt Østergaard

Hjelp!

Er det noen av våre lesere som kan tenke seg å være med på arbeidet med TEGN. Vi trenger folk til de flest ledd i produksjonen: Anmeldere, artikkelforfattere, fotografer, illustratører, desktoppere... Send oss et brev med eksempel på arbeid, der du forteller om deg selv og om hvorfor du gjerne vil jobbe med TEGN.

Vi kan ikke love honorar, men masse erfaring, trivelige medarbeidere og gratis løpende abonement.

Vi beklager!

Av og til går ting altfor fort, spesielt her i TEGNs avdeling for kontroll og korrektur. Det vil si, det er sjeldent vi kommer så langt. Forrige nummer var en katastrofe når det gjelder korrektur, det beklager vi. I nummer 3/94 kom vi (det vil si red. sek.) imidlertid i skade for å overse en korrektur på intervjuet med Gyldendals redaktør Svein Torkelsen. Det var en hel drøss med ting som skulle vært endret der, huff og huff. Blant annet sto det at Gyldendal selger sengesett med Sabeltan-figurer. Det er feil! Det er det noen helt andre som gjør. Vi beklager og skylder på stort arbeidspress.

DAG OG TID

Partipolitisk
Verdas
ubunden vekeavis
einaste
med brei kultur-
riksavis
dekking og
på nynorsk
fingeren i jorda

Namn: .....
Adr.:
Postnr.: .....
Poststad: .....
Telefon: .....

Ja eg ønskjer å tinge Dag og Tid

☐ 1/2 år kr 225 ☐ 1/1 år kr 445

Send kupongen til
Dag og Tid, Karl Johans gate 13
0109 Oslo

Telefon: 22 11 14 55
Telefax: 22 41 42 10

En kongelig lansering

Det er sjeldent at lanseringer av norske tegneserier skaper noe særlig oppstuss, men kanskje er dette over i og med lanseringen av «Kongens Mann» som fant sted i Kragerø 17. august i fjor. Desverre for TEGNs lesere så glemte vår utskremte igjen kamera, og panikk-kjøp av engangskamera resulterte kun i tap av penger og undereksponerte foto som ikke engang kan karakteriseres om kunstnerisk interessante.

Særdeles fargerikt var opptreden av amatørskuespillere fra Larvik som oppførte et utdrag av sitt kammerspill om Grev Gyldenløve. Foruten dette høydepunktet hadde Kragerøs kunstforening gitt plass til en utstilling av Dokkens orginaler og skisser fra arbeidet med albumet. Både utstillingen og framføringen av spillet var godt besøkt, til tross for heler vått sommervær.

Enoksen konstaterte at historiske temaer er det tegneserier trenger for å få oppmerksomhet i media, og etter lanseringen i Kragerø er det vanskelig å se hvilke andre typer serie som kan oppnå den samme lansering og omtale. De to serieskaperne gikk rundt og smilte fra øre til øre hele dagen og så ut til å storkose seg. De kunne røpe at de ville fortsette med serier, men at det nok ville gå en stund til de prøvde seg på album igjen.

Diplomer og debutanter

Grafill, organisasjonen for grafiske designere og illustratører, innlemmet i fjor tegneserie-skaperne i sine rekker. Et av resultatene av dette er at tegne-serier nå er en egen kategori i den årlige kåringen av arbeid. Denne kåringen er litt annerledes enn hva man er vant til. Gull er best, og sølv deretter. Dernest kommer diplomer, rangert etter plass. I kategorien for tegneserier var det ingen som fikk hverken sølv eller gull, men Siri Dokken og Bård Enoksens «Kongens Mann» fikk diplom, fulgt av Lars Elling og Enoksens «Dårenes formynder». Den samme Elling tok imidlertid godt med seg av bemerkelser under utdelingen som fant sted i Oslo rett før jul. Både hans arbeid på barneboken «Raudt, blått og litt gult» , som ser ut til være en kommersiell suksess, og som illustratør på blant annet CD-coveret for gruppa Toini & The Tom Cats , falt i smak hos den kresne jury.

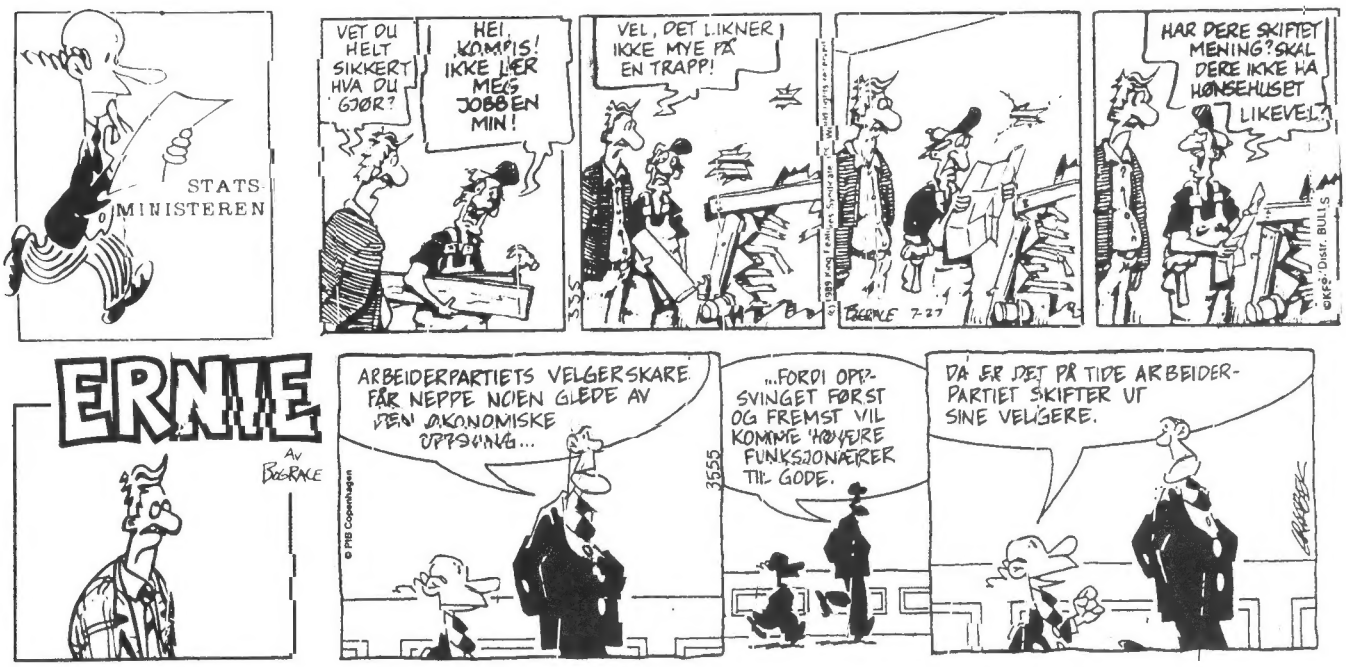
STATS-
MINISTEREN
VET DU HELT SIKKERT HVA DU GJØR?
HEI, KOMPIS! IKKE LÆR MEG JOBBEN MIN!
VEL, DET LIKNER IKKE MYE PÅ EN TRAPP!
HAR DERE SKIFTET MENING? SKAL DERE IKKE HA HØNSEHUSET LIKEVEL?
©KFS Distr. BULLS
ERNIE
Av BOGRACE
ARBEIDERPARTIETS VELGERSKARE FÅR NEPPE NOEN GLEDE AV DEN ØKONOMISKE OPPSVINGEN...
...FORDI OPP-SVINGET FØRST OG FREMST VIL KOMME HØYERE FUNKSJONÆRER TIL GODE.
DA ER DET PÅ TIDE ARBEIDER-PARTIET SKIFTER UT SINE VELGERE.
© PIB Copenhagen

Ernie som statsminister

Klassekampen har det siste halve året drevet en kampanje, som kun kan forklares som et dårleg skjult forsøk på å fjerne Gro og i stedet lansere Ernie som statsminister. Det er ansvarlig redaktør Sigurd Allern som i sin tid fikk Ernie listet innenfor i Klassekampen, er det nå samme Allern som står bak dette kuppliknende komplott? Ernie er uten tvil en mann for hvem det kun kan gå en vei, nemlig opp. En mann som samtidig har nær kontakt med den vanlige kvinne/mann, for ikke å snakke om den uvanlige. Likevel har vi vanskelig for å se for oss Ernie sitte i seriøse og dypsindige forhandlinger med en Francoise Mitterand eller en Nelson Mandela. På den andre siden kan vi levende forestille oss ham i samspill med Boris Jeltsin, eller i de mer hjemlige forhold, med en Fridtjof Frank Gundersen. Fra uoffesielle kilder i NRK antydes det at man inntil videre stiller seg avventende, men positiv til ideen. Som kilden uttrykte det (særdeles uoffesielt): «Seeroppslutningen rundt for eksempel statsministerens nyttårstale og trontaledebatten vil utvilsomt nå helt andre nivåer en vi er vant med nå.»

Om Klassekampens plan vil lykkes kan kun tiden vise.

(Det virker som om man har klart å skaffe onkel Sid jobben som sentralbanksjef, red. sek.)

Nordiske teikneserie-museum

Dei har fått sine teikneserie-museum både i Danmark og Sverige. I Danmark opna dei i fjor, og i Sverige kan dei feire fem års jubileum. Både stader er det snakk om familiebedrifter og kombinasjonsbruk, og båe musea ligg "langt unna".

Øverst: Diskre på Møllevangen: Tegneseriemuseet i Danmark - hus og heim og museum for ein familie.

Nederst: Seriemuseet i Sverige på postkort som eigenraklame og salsartikkel.

Ta det nyaste først, det danske teikneseriemuseet:

Det er ganske nytt, starta i fjor sommar, og ligg langt utpå landet, omtrent som eit norsk bygdetun i avstand til nærmaste sentrale strok.

Staden heiter Gørlev, og er ein landsby, heilt vest på Sjælland, på strekninga frå København og vestover mot Storebælt, mellom Kalundborg og Slagelse, til orientering for den som har tenkt seg dit. Med tog og venting og buss tok det meg eit par timar frå København. Det er mykje etter danske forhold, men ikkje etter norske. Vi har eit litt anna forhold til «langt unna» her enn der. Ikkje sant?

Tegneseriemuseet i Danmark

held til i ein nedlagt, oppussa verkstad. Der har ekteparet Anders Hjort-Jørgensen og Eva Søvsø fått sitt eige museum og sin eigen heim.

Det hadde seg slik:

Når bibliotekarane blir foreldre

Anders Hjort-Jørgensen har i mange år skrive artiklar, bøker og halde foredrag om danske teikneseriar. Både han og kona er utdanna bibliotekarar. Då dei for fem år sidan fekk ei dotter, lurte dei lenge på korleis to kvelds-arbeidande bibliotekarar skulle få ordna familielivet og arbeidslivet sitt heretter. Mannen hadde, som mange norske teikneserie-vener vil veta, lenge samla på teikneseriar og skrive om seriar. Dessutan hadde kona pengar på kistebotnen. Løysinga vart at dei skulle starte eit teikneserie-museum. Då kunne hobbyen åt mannen bli jobb, og jobben vart heime.

Dei fekk 150 000 kroner i offentleg støtte. Ein god bit av denne summen vart brukt til eit første museums-prosjekt i eit brukt bedehus, som det ikkje vart noko av. Dei har òg fått fatt i småsummar frå lokale bankar og verksemder. Så no bur dei altså og arbeider i Gørlev, ho som biblioteksjef og han som deltidslektor og seriemuseums-styrar.

Historisk labyrint

Vi får ei vennleg mottaking når vi kjem til det danske seriemuseet. Vi er einaste gjestene denne laurdags formiddagen, men det kan skuldast at det er teikneserie-messe i København og at det er utanom sesongen.

Kaffi og kaker blir servert i den ørvesle kafeen bak eit like lite butikkutsal. Ein glasdisk rommar spennande serie-suvenirar og i eit stativ står det stabla forvitneleg faglitteratur. Fullt av serie-effektar fyller golv, vegger og tak.

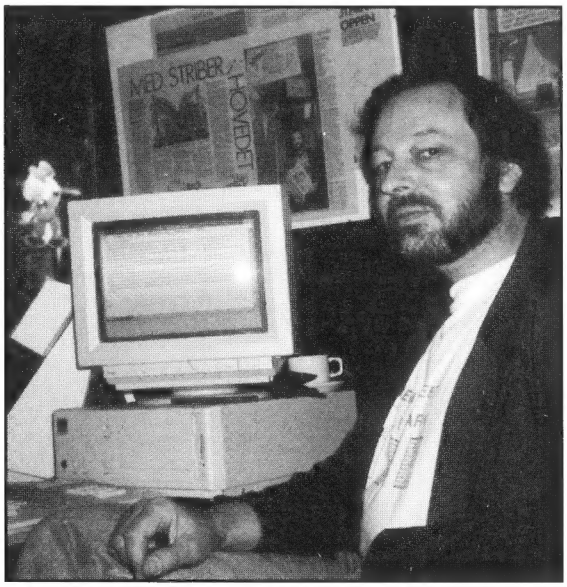

DiVUS MADSENs MUSEUM

Figuren i midten heiter Divus Madsen og har blitt dansk kulthelt. Frå venstre elles ser vi den folkeopplysande folkeskulelærar og forteljar i Claus Delauran si fantastiske danske illustrerte historie for folket. Etterpå kan vi dra kjensel på «Poeten og Lillemor» av Jørgen Mogensen, «Statsministeren» av Carsten Graabæk (blant anna kjent frå Klassekampen), «Aida Nur» av Sussi Bech, dei to ungane Røskva og Tjalfe frå «Valhalla» av Peter Madsen. Nede til høgre for midten vil vel dei fleste velorienterte serielesarar kjenne att «Rasmus Klump» av Carla og Vilhelm Hansen.

Ingen kan seia anna enn at danskane set teikneseriespor etter seg. (Teikning: Ivar Gjørup).

Etterpå ber det gjennom ein trong og innhaldsrik labyrint med dansk seriehistorie. Her møter vi dei første eksempla på den danske teikneserien først i vårt århundre. Det blir ei vandring i trykt kulturhistorie og alle slags spinoff-effektar, vist fram i tronge glasmontrar, bak glas og plast på veggen, figurar oppunder taket, blad og aviser, reklameartiklar og kinderegg-figurar, frimerke og filmplakatar, teikneseriar over alt. Ei tett og mektig teikneserie-oppleving. Her er det teikneseriemediet som talar for seg sjølv, forsterka av produkta som kjem i forlenginga av salbare og populære seriar.

Smått er nok

Vi vandrar åleine. Men Tegneseriemuseet i Danmark har turistar så dei klarar seg, og dei tenkjer i liten målestokk. På dei ti første månadene etter museet opna, hadde dei 1600 besøkjande. 1200 gjester i året er det dei treng for at det skal gå rundt, får eg veta. Det meste museumsarbeidet blir gjort på fritida, ved sida av betalte oppdrag. Skulane tek òg til å vise interesse, men museet kan ikkje ta imot alle som vil. Ei klasse i veka er nok.

Frå teikneserie til film var sommarens utstilling. Neste sommar blir det om teikneseriar på 1950-talet, og ikkje minst om teikneserie-hetsen desse åra. Dessutan driv dei og lagar vandreutstillingar for bibliotek og andre.

No er det vinter-stengt i Gørlev. For no er det så stille at det ikkje har noko for seg å halde ope. Men Anders Hjort-Jørgensen har nådd det turistbesøket han skulle ha. Museet stengte for sesongen midt i oktober, og opnar att i påska, 13. april.

Meir dansk museumsnytt: Teikneseriemuseet i Danmark startar skriftserie. Første publikasjonen er eit tillegg til Anders Hjort-Jørgensen si danske teikneseriehistorie frå 1985, og handlar om teikneseriar i vekebladet «Landet» og om serie-klassikarane frå byrået PIB.

Til venstre:
Anders Hjort-Jørgensen skriv artiklar og lagar utstillingar ved sida av å styre med teikneserie-museet i Danmark.

Til høgre:
TEGNs medsende teikneserielesar Ingri Olavsdotter Thingelstad fann seg eit blad i Donald-kroken på Tegneseriemuseet i Danmark.

Under:
Tett og triveleg miljø ved Tegne-seriemuseet i Danmark: Eva Søvsø byd på kaffi og sel serie-effektar.

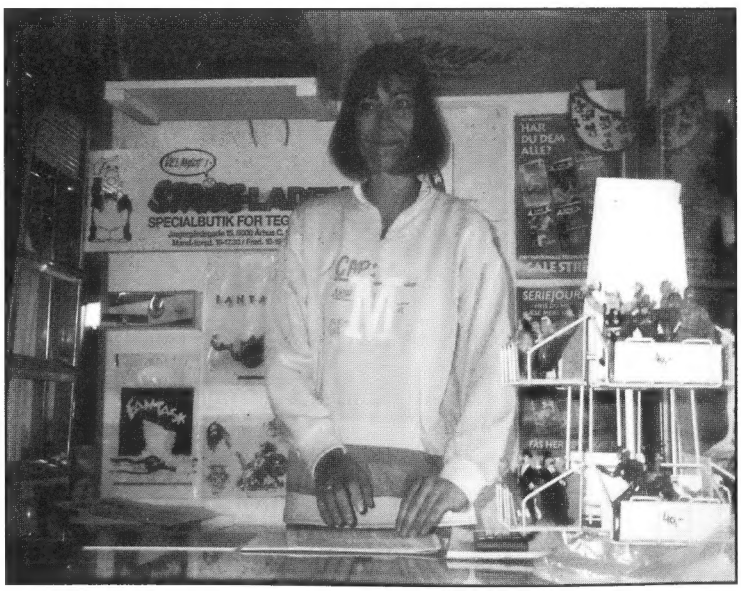

SERIEPARKEN

Se och upplev dina favoritfigurer i sin naturliga omgivning. Besök också Sveriges enda Serie-museum och Serieknallens butik med Nordens största sortiment.

1. Batmobil
2. Asterix
3. Supervägg
4. Blixt Gordon
5. Lucky Luke m.fl.
6. Ankeborg
7. Fantasia
8. Åk med Bror Duktig
9. Åk med Kalle Anka
10. Kronblom
11. Borgbanan
12. Fam. Flinta
13. Bambi
14. Alfred
15. Max & Moritz
16. Rödluvan
17. Barbie
18. Smurfarna
19. Snurres banor
20. Åk med i Bamsegirot
21. Flyg med Snobben
22. Åk med superbilarna
23. Excalibur
24. Bengali
25. Comic Wild West
26. Nils Holgersson
27. Jultomtens verkstad
28. Åk med till månen
29. Nottinghams slott
30. Surfa med Karl-Alfred
31. Seriegarage
32. Ghostbusters m.fl.
33. Musses lekplats
34. 91:ans Rastområde
35. Knasen, Gaston m.fl.
36. Snövitbanan
37. Tintin

Många åkattraktioner för de yngre och

MYCK'E, MYCK'E MER!

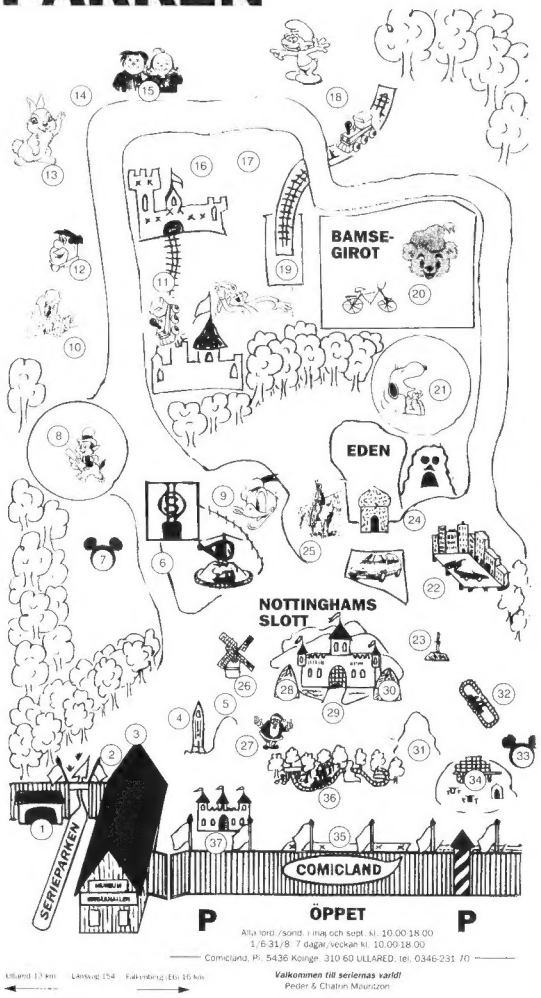

Til venstre:
Serieparken i Sverige, slik han blir presentert på eigenreklamebrosjyra: Her møter vi flate figurar i plank og finer i eit elles tredimensjonalt miljø. Det kan føre til både pussigheiter, overraskingar og meir antiklimaks-prega opplevingar. Men spesielt er det utan tvil, og eit syn verdt. Her møter vi heimesmidde Mikke Mus-sandkasser, Kronblom på heimleg grunn, heimemekka Skallmann-konstruert Bamse-helikopter og sjølvgjort Tintin-rakett, sjølvsnekra Fantomet-portal i svensk bjørk og oljebeisa Lucky Luke-skugge. Ein vakker sommardag er det fint og fredeleg å eta nista si i slikt miljø.

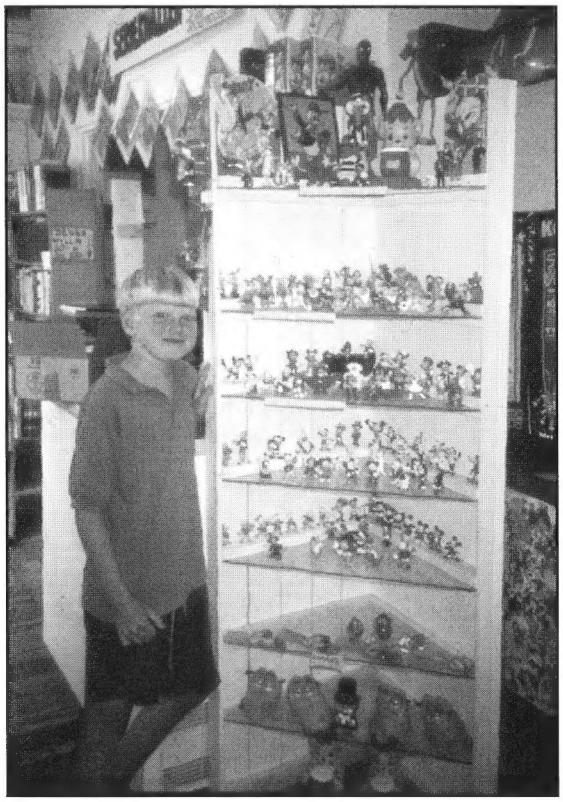

Foto:
Smått og godt og mangt å få sett og kjøpt i Serieknallen i Sverige. Den norske turisten Mari Olavsdotter Thingelstad syntest dette var ein interessant krok.

Svenske seriar langt utpå bygda

Så til Sverige:

Om det danske museet ligg langt av lei, så ligg det svenske verkeleg langt ute på bondelandet, i eit roleg landskap usentralt inne i landet på strekninga mellom Gøteborg og Malmø. Köinge heiter bygda, og Comicland kallar dei tiltaket.

Museet er heilt privatdrive av herr og fru Peder og Chatrin Mauritzon, og består av tre delar: Serieknallen, Seriemuseet og Serieparken. Innehavarane er framleis unge og entusiastiske, først i 30-åra, men har drive på i fem år med det som er livsverket deira og pregar dei på mange måtar. Det har nok vorte mange harde tak. Peder har sukkersjuke og kan nesten ikkje sjå lenger. Men planar har dei nok av.

Serieknallen

Dei anonserer med Sveriges største seriehus på 300 kvadratmeter. Det huset hyser Serieknallen og Seriemuseet, tidlegare omtala i TEGN 2/89. Serieknallen er ein butikk som har mest til liks med desse butikkane rundt om i dei norske småbyane som heiter Bruktboka. Ein stad du kan stikke innom og kjøpe eit brukt teikneseriehefte mot å levere to, eller du kjøper brukte hefte og bøker til nedsett pris. Berre med den skilnaden at Serieknallen sel faglitteratur og spinoff-effektar og ferdaminne. Og Knallen var grunnlaget for resten av Comicland.

Den andre delen av huset er det dei kallar Seriemuseet. Knallen og Museet er til saman ein gammal låve, gjort om til eit teikneseriehus. I museet er det ei utstilling over teikneseriar i Sverige frå midt på 1800-talet og fram til vår tid. I sommar var det små spesial-utstillingar om seriehistorie, Knøttene, Fantomet, Modesty Blaise, Bamse, pornografiske seriar, Walt Disney og Will Eisner.

Seriehuset er ei spennande blanding av undergrunn, bygdetun, bruktbok og landhandel. Det er det noko sjarmerande umusealt her når det gjeld formidling. Teikneserien er eit billeg medium måla i krone og øre, eit medium som ikkje tek stor plassen og som heller ikkje har fått så stor plass som kulturytring i det private og offentlege rommet. I dei omgjorde romma i eit svensk uthus møter vi teikneserien aldeles autentisk. Falma og gulna fargerike blad, gamle og nye lukter prega av teikneseriens mangfaldige marknad og distribusjon, små suvenirar samla gjennom ein kort og hektisk mannsalder, signaturar og autografar frå serieskaparar som minne frå møte og messer.

Seriehuset må kunne kallast eit livsverk-museum, med dei faglege styrkar og svakheiter det fører med seg.

Serieparken

Ute er det som dei kallar Serieparken. Ein hage på tre mål. Med imponerande fantasi, pågangsmot og enkle middel har ekteparet laga sin eigen teikneserie-hage. Eit kart over Serieparken reklamerer med at du kan sjå og oppleve favoritt-figurane dine i sine naturlege omgjevingar. Og det er mange kjende størrelsar å møte her: Batman, Asterix, Lyn Gordon, skuggen til Lucky Luke, Kronblom, Familien Flint, Barbie, Smurfane, Nils Holgerson, Tintin, 91:an. Mange kjende serie-farkostar er laga til: Måneraketten hans Tintin, støypt av ein lokal smed, og nesten det einaste ekteparet ikkje har gjort sjølve; bilen til Donald, laga av ein trøbil; ein vraka tivoli-karusell har vorte helikopteret til onkel Skrue, togbanen til Bamse er der, ein mini-Andeby og mangt anna både store og små kan kjenne att.

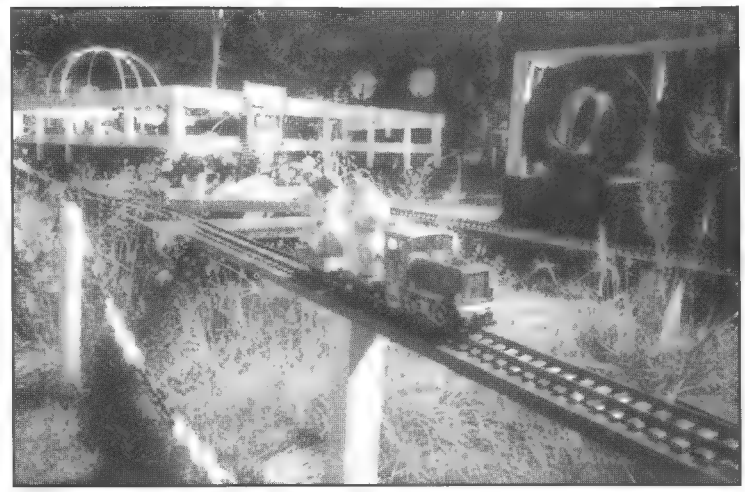

Oppfinnsomheit

Det er ikkje mange andre turistar enn oss, dei tre formiddags-timane vi er der ein dag i skuleferien i sommar. Innehavarane har ikkje rekna turist-tal denne sommaren, så dei veit ikkje kor mange som har vore innom. Men det må vera hefte- og boksalet, og ikkje billett-salet, som gir inntekter. Dessutan tek dei oppdrag for andre. Då eg var der, skulle dei til å lage ei frimerke-utstilling om teikneseriar for Postmuseet i Sverige.

Peder og Chatrin Mauritzon synest ikkje ha noko godt forhold til kulturelle styresmakter. Dei får ikkje noko i offentleg stønad, og har visst heller ikkje søkt. Men dei meiner at sjølvgjort er velgjort, og flottar seg ikkje med kjøpte tenester der dei kan lage noko sjølve. Det er det er som er noko av sjarmen med dette spesielle seriemuseet: Ein høgst personleg miks av oppfinnsomheit og sparing, stoltheit og entusiasme, bruktbok-butikk og teikneserie-heltar.

Ei spesiell oppleving og ei gild stund

Reiser de likevel forbi, kan eg anbefale dykk å stoppe båe stadene, både på Sjælland og i Halland. De vil få ei gild teikneseriestund og ei spesiell oppleving.

Ein dag på Comic-messe i Gøteborg

Donald heng i taket og Ernie står på bordet. Altså har eg funne fram til COMICS '94, teikneseriebiten av Bok & Bibliotek i Gøteborg ei sein hausthelg. Utanom meg er det stort sett svenske serie-entusiastar og nokre utanlandske serieskaparar som har funne vegen dit. Dette er Sveriges svar på vår heimlege Bok '94. Til og med same helga, ettersom svenskane hadde klart å tilbakeflytte messa si så ho ikkje skulle kollidere med riksdagsvalet.

Messemedarrangør og svensk teikneserie-krumtapp, blant anna president i Svenska Serieakademin, Sture Hegerfors strenar hit og dit i gatene i hallane. I ein bås sit det Seriefrämjande folket og sel gamle nummer av Bild & Bubbla til nedsett pris og let folk melde seg inn i foreininga si. Vis a vis viser Chatrin og Peder Mauritzon kva Seriemuseet i Sverige kan by på. Rundt omkring har dei store og små serieforlaga sine standar. Dag «Pyton» Kolstad går rundt og leitar etter godbitar til Norsk Strek. Og i Sverige er 91:an (opphavet til vår eigen Stomperud) kult-helt med stort blad, eige slips og årskalender).

Utanlandske serieskaparar er gjerne større i Norden enn heime, og nokre av dei er hanka hit til Gøteborg. Der var Ernie-skaparen Bud Crace, Grizzly-skaparen Bill Schorr.

Ein annan stad sat ein forretningsmann frå Bromma og selde litografiar av Carl Barks.

Dagen før vart den årlege «Adamsonstatyetten» delt ut. Ikkje berre ein, men to statuettar, ein internasjonal pris og ein svensk pris, utdelt av Svenska Serieakademin, ved president Sture Hegerfors. Teiknaren Scott McCloud fekk internasjonal-prisen for boka si «Understanding Comics» (omtala i TEGN 1/2-94). Det skal vera ei fantastisk, unik og intelligent bok om teikneseriens visuelle kraft. Svenskeprisen gjekk til svensken Gunnar Lundkvist, som har skapt svartsynte og svartkvite verk om Klas Katt & Co.

Same dagen helste eg på ein som heiter Frederic Tuten som har skrive ei skjønnlitterær bok om ein som heiter Tintin. «Tintin i nye världen» handlar om korleis det gjekk med Tintin seinare, men eg har ikkje fått lese boka enno.

Ei storhending var det så klart å møte Don Rosa, han nye Donald-teiknar-helten. Han skein som ei sol fordi folk ville ha autografen hans og visste at han teikna Donald. Det er nok større forhold og mindre Donald-entusiasme der borte i statane han kjem ifrå. I same slengen fekk eg med meg eit seminar leia av, ja, nettopp Sture Hegerfors, om «så gör vi Kalle Anka & Co. idag!». Og det dei gjer, er at dei gjer det ikkje i Amerika, dei gjer det her i Norden, for det er her vi les mest Donald. Innhaldet blir styrt frå København, serieskaparar frå heile Skandinavia teiknar og skriv, og Don Rosa jobbar for København-redaksjonen. Don Rosa smilte og snakka, for her visste folk kven han var og kva han dreiv med. Dessutan driv han med noko han likar, sjølv om han tener mindre no enn då han dreiv familie-firmaet. Artig var det å høyre på den svenske Donald-omsetjaren Stefan Diös.

Skal tru om det blir seriemesse på Sjølyst nokon gong? Forresten, det er ikkje så langt til Gøteborg.

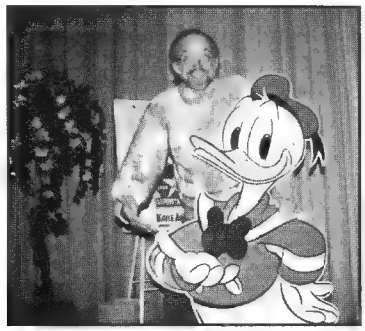

Don Rosa smilte og lo og fortalde om korleis Donald Duck blir til i dag. (Foto: Olav Norheim).

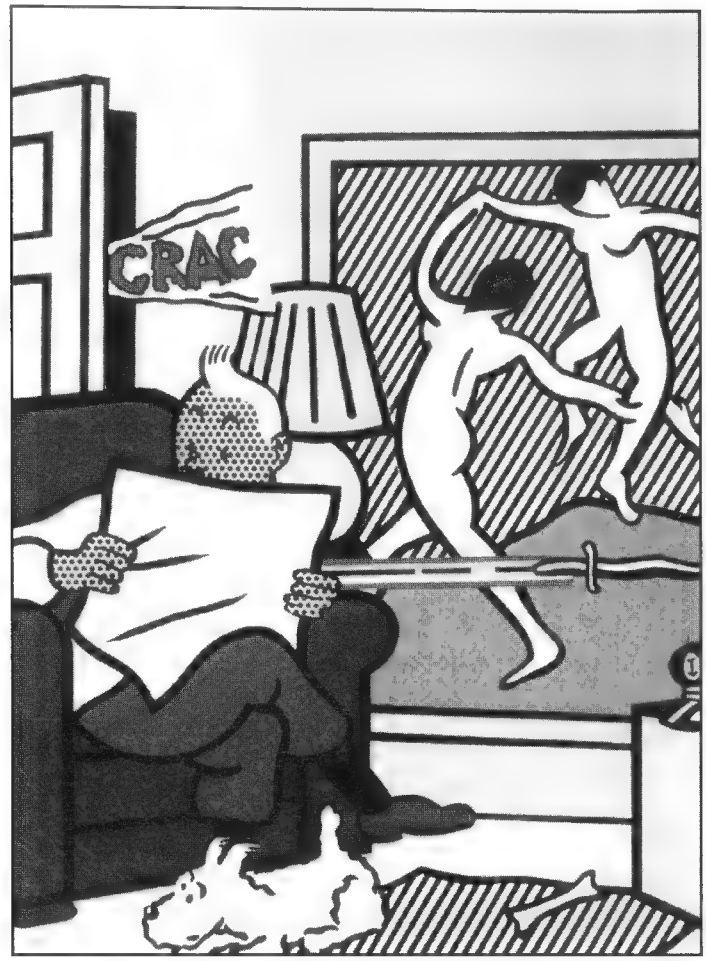

Tintin-nytt: «Tintin i nya världen» er ei bok som handlar om Tintins nye liv her i verda.

Olle Angest ser slik ut, og serieskaparen Gunnar Lundkvist fekk Adamsonstatyetten for han.

Grizzly-huslyden og teiknaren Bill Schorr var på Gøteborg-messa.

JASMIN... JAG MÅSTE FÅ VETA VAD DU TYCKER OM MEJ...
JAG OGILLAR DEJ... NEJ, NEJ ... JAG AVSKYR DEJ... NEJ, NEJ...
JAG FÖRAKTAR DEJ... NEJ, NEJ... JAG HATAR DEJ!
NÅ, VAD TYCKER HON OM DEJ?
HON KAN INTE RIKTIGT BESTÄMMA SEJ!

© NEA, Inc..

Who knows what evil lurks in the hearts of men? The Shadow know. Who is the Shadow?

The Shadow

The Shadow er den nådeløse hevner, Charles Bronson nærmer seg noe i «Death Wish»-filmene, men Shadow er enda hardere og kaldere.

Med den nye Shadow-filmen og med Shadow-suksess i X9 Spesial skal vi her se nærmere på helten. Vi må helt tilbake til 1929 for å finne starten. I USA på den tiden var det noen magasiner som gikk under betegnelsen «pulp». Det var hefter som inneholdt en lang hovedfortelling og gjerne i tillegg en eller to kortere historier i samme sjanger. Det gikk helst på krim, eventyrlige hendelser, wild west, framtidshistorier og romantikk. I pulp-magasinet Fame and Fortune for februar 1929 kom historien «The Shadow of Wall Street». Bladet ble utgitt av forlaget Street & Smith Publications og Shadow-historien av Frank S. Lawton slo meget godt an, leserne ba om mer.

Street & Smith (S&S) planla et eget Shadow-magasin og som en forløper lot de en stemme som kalte seg The Shadow annonsere S&S bladene i radioen. Til å skrive Shadow-historiene ble forfatteren Walter Brown Gibson engasjert. Under navnet Maxwell Grant satte Gibson i gang og i mars 1931, kom The Shadow Magazine no. 1 med «The Living Shadow». Det ble en fulltreffer og Shadow-bladet som opprinnelig var ment å utkomme hvert kvartal, kom hver måned i større og større opplag og deretter to ganger i måneden. Maxwell Grant (Gibson) skrev som en gal, en ny og lang historie på omkring 75. 000 ord to ganger i måneden i en årrekke.

Orson Welles spilte Shadow i radioens hørespillserie og det ble spilt inn en rekke filmer, hvorav de beste er «The Shadow strikes» fra 1937 og «The Shadow» fra 1940.

Hvem er The Shadow?

Maxwell Grant utviklet helten etter hvert med flere bipersoner og større bakgrunn. The Shadow, nattens hevner, er til vanlig Lamont Cranston, en kjent millionær, storviltjeger og globetrotter som ferdes i de beste sositetskretser. Men, det er ikke så enkelt, for The Shadow er egentlig Kent Allard, som har tatt rollen som Cranston mens denne er ute og reiser på ukjent oppholdssted. Cranston kan komme hjem når som helst og da kan mangt bli avslørt.

Kent Allard var en kjent advokat. Hans kompanjong bedro ham, svindlet slik at Allard havnet i fengsel. I fengsel får Allard vite at kompanjongen er blitt storgangster og lokket med seg Allards sønn. Etter å ha rømt fra fengselet opptrer Allard som Shadow og Cranston med motivet om å finne sønnen og hevne seg. Historiene om Shadow av Maxwell Grant var derfor ofte om en hemmelig forbryter-sjef som ble avslørt i sluttkapittelet. Spenningen ble oppholdt ved at Shadow stadig nærmet seg målet å finne sønnen. Shadow hadde mange hjelpere som Harry Vincent og Burbank for å nevne noen. Margo Lane var Shadow/Cranstons kjæreste.

Som tegneserie

kom Shadow i 1938, utmerket tegnet av Vernon Greene. Det var dagsstriper for aviser. Serien gikk inn i 1942. S&S, forlaget som sto bak Shadow, startet i mars 1940 tegneseriebladet The Shadow. Også dette kom i kjempeopplag og leserne nærmest rev nye numre ut av kioskene. Likevel finnes det i dag få av 40-tallets tegneserie-Shadow og disse bladene står høyt i kurs på samlermarkedet. Tegnere var for det meste Ed Cartier og Bill Powell. Avistegneren Vernon Greene sto for en rekke praktfulle omslags-tegninger. I 1950 gikk bladet inn, det samme gjorde pulp-magasinet, tida var ute for The Shadow.

I 1964 prøvde forlaget Archie-gruppen å blåse liv i Shadow som tegneserie, men etter åtte numre gikk bladet inn med septembernummeret for 1965.

DC satte igang i 1973, Mike Kaluta tegnet en fantastisk Shadow, men han ble tatt av oppgaven og bl.a. Johnny

Hazard tegneren, Frank Robbins, ble satt inn, likevel gikk bladet inn etter 12 numre. I denne perioden ble det også laget noen serier hvor Batman og The Shadow opptrer i samme serie. I 1980-årene kom Howard Chaykins miniserie på fire episoder som resulterte i et blad, men også dette gikk inn etter 19 numre i 1988 (etter at rettighetsinnehaverne hadde sett hva som ble gjort med figuren, red. sek.) 1 1989 startet DC opp med bladet «The Shadow Strikes» og det er disse episoder som man nå kan følge i X9 spesial.

Rettighetene til The Shadow har nå Marvel og Dark Horse, som har laget en meget god tegneserieversjon av filmen.

Som Shadow møter du Alec Baldwin i den nye filmen. Penelope Ann Miller spiller Margo Lane og John Lone spiller skurken Shiwarn Khan.

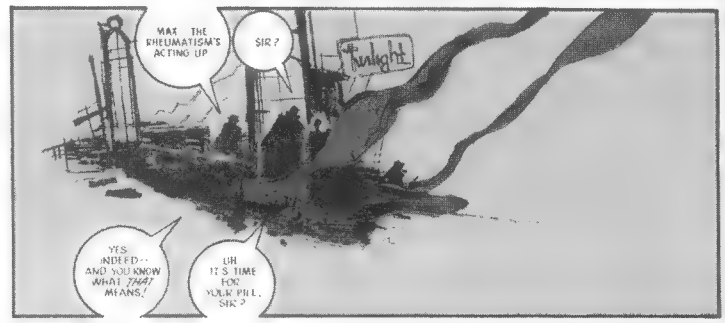

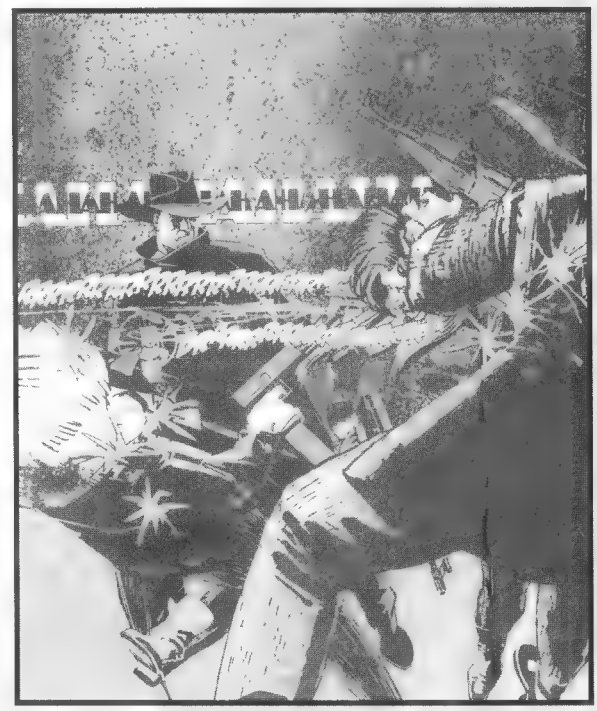

Skyggen i Norge

I 1940 kom Shadow til Norge som Skyggen i bladet Mystikk. Ikke som tegneserie, men som lang hovedfortelling nærmest en roman, som var hentet fra det amerikanske The Shadow-magasinet. Også her ble opplaget nærmest revet bort og Skyggen tok luven fra gamle helter som Helgenen, som hadde vært en av bladets store trekkplastere. Bladet brakte også tegneserien fra avisene av Vernon Greene. Men krigen satte en stopper for både Skyggen og Mystikk. Men første hovedfortelling ut etter krigens slutt i 1945 var selvfølgelig Skyggen. Bladet skiftet etterhvert navn til Alle Menns Blad og Skyggen mistet etterhvert interesse. I tegneseriebladet Skipper'n som startet i 1947 fikk Skyggen sin faste plass, også her var det Vernon Greenes versjon.

Skyggen tar nå en lang pause til vi møter ham igjen sammen med Lynvingen (Batman) i 1976. Etter enda en lang pause får vi DC og Mike Kalutas versjon i James Bond for 1989, men nå hadde Skyggen gått over til sitt amerikanske navn. Bladet THRILLER (1989 -90) som desverre gik inn altfor fort, brakte Howard Chaykins fire episoders versjon. Men nå med Shadow i X9 SPESIAL er han forhåpentligvis kommet for å bli.

Motstående side:
Illustrasjon hentet fra Mystikk 29 - 1941.
Denne siden:
En knippe varianter av skyggen.
Øverst finner vi Michael Kalutas klasiske stil, under den mer moderne streken til Bill Sienkiewicz, som ved ettersyn liger nokså nær illustrasjoner fra 30-tallets pulp-hefter. Nederst er Howard Chaykins ultravoldlige, kyniske o rabiate Shadow fra midten av åtti-tallet. I grått: Michael W. Kalutas vignett til albumet «The Shadow 1941».

Hjelpeløse

BILAL

fra fremtiden

OM ENKI BILALS NIKOPOL-TRILOGI - 1

Med «Frost ved Ekvator» (1992, norsk utgave 1993) fullførte Jugoslavisk-franske Enki Bilal den såkalte Nikoplo-trilogien. Den er hans foreløpige hovedverk, og hans eneste større verk etter eget manus. I «Frost ved Ekvator» knytter han trådene og får på plass de brikkene han spredte rundt seg i «Udødlighetens pris» og «Lokkeduen». Likevel framstår nok deler av trilogien fortsatt som temmelig ugjennomsiktig for mange. At det gikk hele 12 år mellom utgivelsen av første og siste bind, har selvsagt ikke gjort det lettere for leserne å følge med.

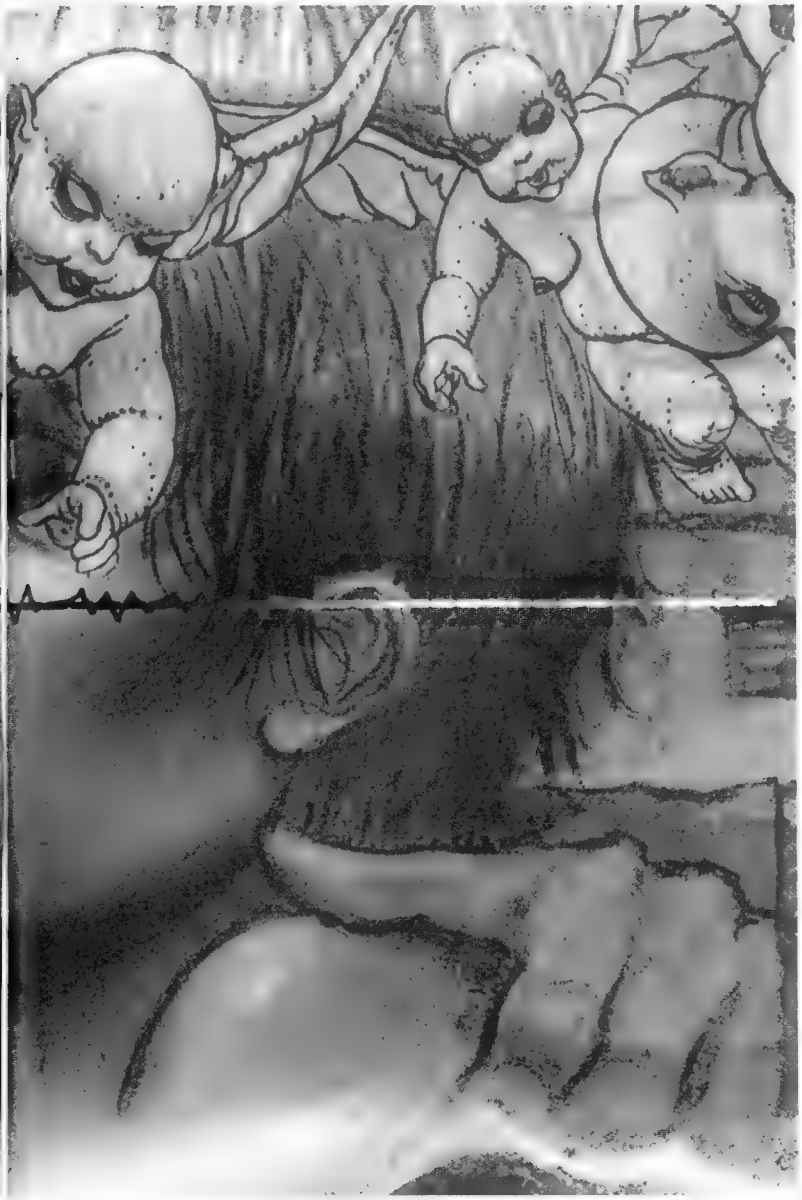

BILAL

Fra 1993 til 2034

Disse artiklene er et forsøk på å gjøre det samme som de egyptiske gudene hos Bilal: å få en viss orden i mangfoldet. Av hensyn til de som ikke kjenner hele trilogien, tar vi med et handlingsreferat. Dette referatet følger ikke trilogien side for side, men er ordnet kronologisk:

I 1993 (som var framtid da «Udødelighetens pris» ble skrevet) blir Alcide Nikopol dømt for militærnekting av en fransk domstol. Straffen er å bli skutt opp i satellitt i dypfryst tilstand.

År 2014 slår tusener av vesener fra rommet seg plutselig ned på Jorda. Dette blir innledningen til nye etniske konflikter. Noen år senere kommer nye gjester til vår planet. Det er - av alle ting - en pyramide bebodd av figurer fra den gamle egyptiske gudeverdenen. De viktigste er sjakalguden Anubis, den opprørske Horus med fuglehode, og katteguden Bast.

År 2023 hersker diktatoren Jean-Ferdinand Choublanc over Paris, som er en byrepublikk med store etniske og sosiale motsetninger. Choublancs luftvern skyter ned satellitten fra 1900-tallet med det dypfryste legemet til Nikopol. Han tiner opp og våkner til liv, og den første han møter, er Horus, som har rømt fra pyramiden. Han står i et motsetningsforhold til de andre gudene og har ambisjoner om å bli hersker over både guder og mennesker. Horus tar bolig i Nikopols kropp.

Ved telepati får Horus Choublanc til å abdisere til fordel for Nikopol. I neste omgang blir de innhentet av de andre gudene med Anubis i spissen. Nå er det de som overtar innflytelsen over Nikopol. De sikrer ham fortsatt makt i Paris som leder for et revolusjonært regime som avskaffer fascismen. Men Nikopol blir innlagt på sykehus; han gjør ikke annet enn vekselvis å le hysterisk og sitere Baudelaire. De revolusjonære får tak i Nikopols sønn, Niko. Han er farens dobbeltgjenger; de er nøyaktig like gamle på grunn av de årene faren har «spart» mens han var dypfryst, og pariserne klarer ikke å se forskjell på dem. Dermed fungerer Niko som leder og later som om han er sin far, mens faren og Choublanc vaser rundt på samme psykiatriske avdeling.

Slik slutter «Udødelighetens pris». «Lokkeduen» foregår to år senere og starter i London. Hovedperson er journalisten Jill Bioskop, som fantaserer om død: Hun innbiller seg at flere menn dør i hennes nærhet. Themsen, som hun flyr over

Bind 1: La foire aux immortels, 1980 (no. overs. Udødelighetens marked, 1986)

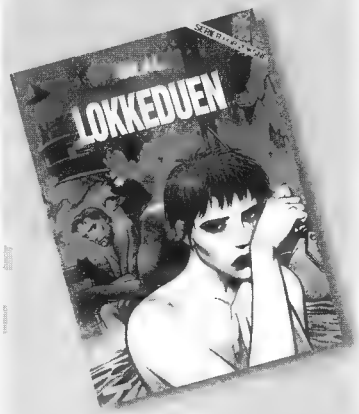

Bind 2: La femme piège, 1986 (no. overs. Lokkeduen, 1986)

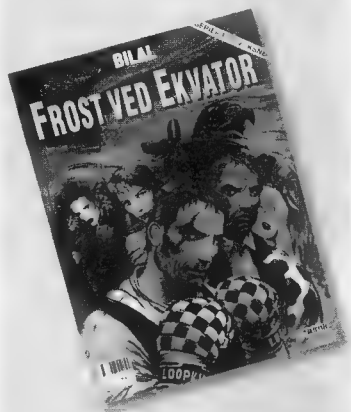

Bind 3: Froid Équateur, 1992 (no. overs. Frost ved Ekvator, 1993)

på reportasjetur til Berlin, er rød som blod, og selv er hun stigmatisert av en rød flekk i håndflaten. Skydekket de flyr gjennom, er blodrødt. En viktig del av Jills tilværelse er også de pillene hun tar for å glemme det vonde hun opplever - eller tror hun opplever.

Horus har igjen stukket av fra de andre gudene. Nikopol, som har fått forstanden tilbake, vet at Horus vil gjenforenes med ham; derfor syns han det er like bra at han oppsøker ham. Han drar til Berlin og tar inn på et hotell hvor de treffes. Det kommer fram at det har vært et trekantdrama i gudeverdenen: Horus har vært sammen med Bast, som nå er Anubis' partner. Nikopol foreslår at de inngår en allianse, og at Horus igjen tar bolig i kroppen hans. Han setter som betingelse at Horus slutter å drepe. En enda viktigere betingelse er å få treffe en kvinne med blått hår som han så telepatisk i sitt siste mareritt i Paris: Jill Bioskop.

De finner Jill på samme hotell. Da dukker John opp, Jills utenomjordiske tidligere kjæreste, som hun trodde var død. Han gir henne en del piller, tar selv to, legger henne i badekaret og går.

Pyramiden dukker opp, på jakt etter Horus. Han og Nikopol flykter sørover med den bevisstløse Jill. Da hun våkner etter fire døgn, er de i Egypt. Hun konstaterer nå at det var i hennes fantasi mennene ble drept. Pyramiden kommer til syne på himmelen igjen, og de tre flykter videre sørover.

«Lokkeduen» slutter her, men i de ni årene som ligger mellom handlingen i «Lokkeduen» og «Frost ved Ekvator», skjer det mye. I 2026 begynner Jill og Nikopol å spille i en film regissert av Giancarlo Donadoni. Ved synet av den flygende pyramiden over filmstudioet rømmer de til Ekvator City, en nybygd by i hjertet av Afrika. Byen blir styrt av et konsortium, KKDZO, ledet av en diktatorisk junta som har en vitenskapelig fasade og forfekter en ideologi som gjør alle ting matematisk målbare. Byen er rammet av et merkelig klimatisk fenomen med sterk kulde.

I Ekvator City føder Jill et uvanlig barn. Horus tar opphold i kroppen til Nikopol, bryter seg inn og røver med seg Jill og barnet. Men først dreper han dem som har vært til stede under fødselen. Bare jordmoren kommer unna.

I 2034, når «Frost ved Ekvator» begynner, forlater Niko Paris etter å ha drept Choublanc i selvforsvar. Han oppsøker Donadoni i et forsøk på å finne faren. Donadoni forteller hva som skjedde 7-8 år før. Han er nå i ferd med en ny film: Han skal gjenskape Jills historie slik hun fortalte den til ham.

,,,DET JEG VIL FORESLÅ, ER HVERKEN MER ELLER MINDRE ET FORBUND,,, FORSØKSVIS ,,, MED KLARE REGLER,,, EN MORALSK KONTRAKT OM DU VIL,,, VI VIL KLARE OSS BEDRE NÅR VI UTFYLLER HVERANDRE,,, JEG ER REDE TIL Å HUSE DEG I KROPPEN MIN SOM FØR,,, DU VET AT MED MEG INNTREFFER DET INGEN 'FRA – STØTNING',,,
OG HVA VIL DU HA TIL GJEN-GJELD?
47

Niko tar toget sørover i Afrika. På toget møter han en kvinne som han blir interessert i, Yelena Prokoshtotobi. Framme i Ekvator City utsettes passasjerene for en helsekontroll og klassifiseres på grunnlag av sin helsetilstand. Niko slipper ikke gjennom og blir innlagt til observasjon. Det aner ham at han er på sporet av faren og historien om Jill Bioskop. Yelena, som er genetiker og også er på jakt etter opplysninger om den merkelig fødselen, slipper gjennom kontrollen og inn i byen. På sykehuset hvor Niko er innlagt, jobber fortsatt Thelma Bridges. Hun tror Niko er Nikopol d.e., og vil ta prøver av ham. Niko gjør motstand, og under basketaket blir Thelma drept. Niko flykter.

Over Ekvator City henger pyramiden. Et sted i byen befinner Horus seg sammen med Nikopol d.e. Anubis tar kontakt med Horus, og de skriker til hverandre hele natten. Nikopol får lese- og talevansker; han blander lyder og bokstaver. Det er snøstorm hele natta. Anubis og Horus avslutter samtalen, og Horus henvender seg til Nikopol og framfører en lang monolog. Han lover Nikopol VM-tittelen i sjakkboksing, samt udødelighet. (Sjakkboksing er en ny kombinert sport; det gjelder både å vinne en boksekamp og et sjakkparti.) Horus sørger for at motstanderen blir drept på mystisk måte under sjakkspillet.

Donadoni dør av hjertesvikt under opptak av filmen om Jill. Hun reiser til filmstudioet for å gjøre filmen ferdig. Etter råd fra barnet sitt og den telepatiske katten Gogol tar hun en pille for å glemme Nikopol.

En liten stund tar Anubis bolig i Nikos kropp. Horus/Nikopol og Anubis/Niko omfavner hverandre. Deretter stiger begge gudene opp til pyramiden mens far og sønn står igjen. Konsortiet som leder Ekvator City, fatter mistanke til Nikopol og bestemmer seg for å bli kvitt ham. Fordi de forveksler far og sønn, tar de Niko til fange.

Yelena ringer Niko og snakker med faren, som hun tror er sønnen. Nikopol har nå glemt alt som er skjedd. Han og Yelena tar toget nordover. Til tross for hukommelsestapet siterer han fortsatt Baudelaire, men han har glemt hvem Baudelaire er.

I pyramiden stiller de andre gudene Horus for retten. Midt under rettssaken skjer oppskytningen av et romskip med Nikos dypfryste legeme. Kraftfeltet fra raketten bringer pyramiden i ulage, og den sneier Ekvator Citys regjeringskvartal. Det

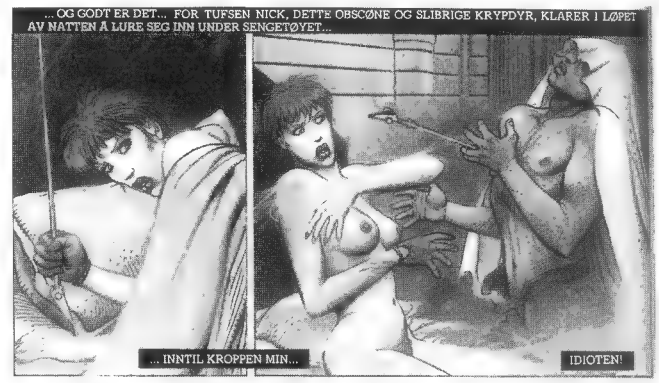
... OG GODT ER DET... FOR TUFSEN NICK, DETTE OBSCØNE OG SLIBRIGE KRYPDYR, KLARER I LØPET AV NATTEN Å LURE SEG INN UNDER SENGETØYET...
... INNTIL KROPPEN MIN...
IDIOTEN!

Øverst:
Nikopol og Horus forhandler i Berlin

Under:
Jill Bioskop dreper, men dette er s n egen fantas

Nederst:
«Eggkrige v Berlin. Er jernbanestasjon er ombygd ti dels moske og dels k rke. Egg fra det ytre rom setter seg fast pa byg ningen. Er gang i året n gar de kristne og muslimene sammen og gar ta ni ier om a skyte ned egger e

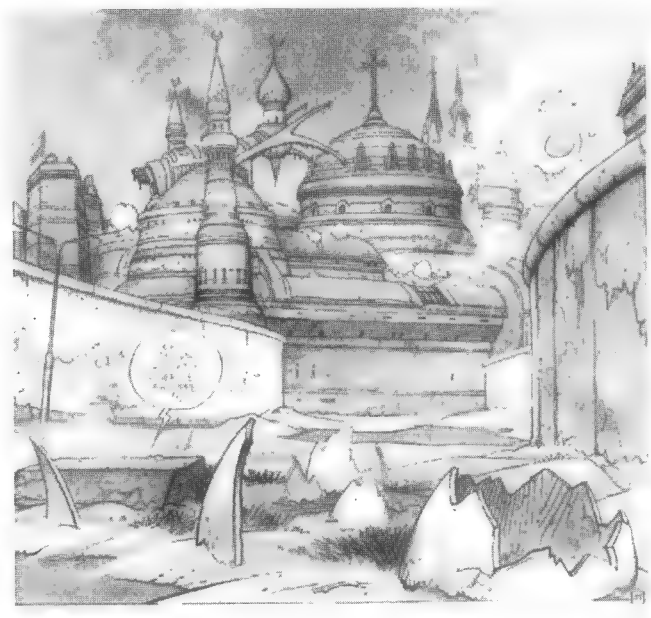

und

Helsekontroll ved n
City. Bare de friske og ste.

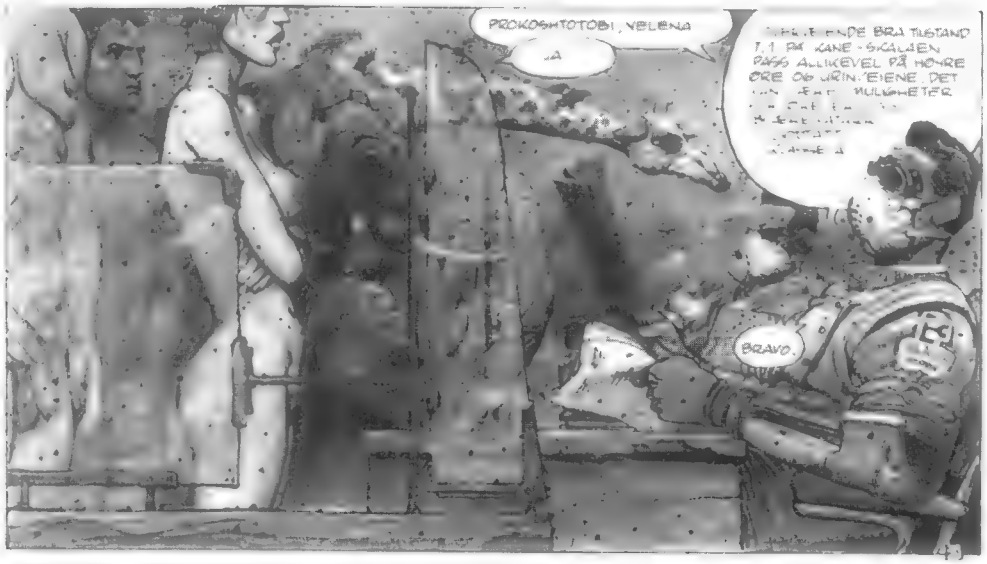

John- lvis Johnelvisson lever så g
å være best i alt. Her på restaurant
med Yelena.

> *Temaene i Nikopol-trilogien ligger på flere plan, noen mer tydelige enn andre.*

blir slutten for KKDZO, men ikke for pyramiden, hvor Horus tar ledelsen selv om anklagene mot ham fortsetter.

Nikopol og Yelena treffer Jill, som holder på å redigere ferdig filmen om seg selv. Nikopol og Jill husker ikke hverandre. Yelena ber om å få høre om barnet hennes. Jill nekter å fortelle, men om kvelden kommer en uklar skikkelse ut på bymuren. Det er Jills sønn, en mellomting mellom fugl og menneske.

Fra dette er det et unntak: Horus dreper uten skrupler. I fortsettelsen av denne artikkelen skal vi ta gudene i nærmere øyesyn.

Yelena og Nikopol flyr videre. Jill tar et filmopptak av flyet som forsvinner i det fjerne. Opptaket skal brukes i filmen om Jills liv. Man ser en sky som ser ut som en flokk dyr, - akkurat de samme dyrene som de egyptiske gudene personifiseres som.

Dette er altså handlingen. Motivet i trilogien er ikke nytt: Representanter fra gudeverdenen kommer til Jorden og blander seg inn i menneskenes liv. Dette har gått igjen i verdenslitteraturen fra Det gamle testamente til Bertold Brechts «Det gode menneske i Sezuan». Det er heller ikke noe nytt i tegneserier at man blander mytologi og science fiction. Mange serieforfattere har sett likheten mellom superhelter à la Supermann og den type guder man har i polyteistiske religioner som den gamle egyptiske - eller for den saks skyld den norrøne. Også i andre medier, for eksempel på teateret, har man falt for fristelsen til å bruke science fiction-virkemidler i skildringen av det guddommelige. Men det er sjelden at denne blandingen av mytologi og science fiction blir vellykket. Science fiction-effektene fører lett til at det guddommelige mister sin guddommelige glans. Bilals trilogi er et unntak.

Temaene i Nikopol-trilogien ligger på flere plan, noen mer tydelige enn andre.

Etniske motsetninger

På ett plan - det enkleste - kan trilogien leses som sosial kritikk. Bilal viser hvordan politiske grupper bruker og skaper etniske motsetninger. I de to første albumene møter vi de etniske motsetningene i to varianter. I den ene varianten bruker én gruppe de etniske motsetningene til å holde andre grupper nede. Slik er det med Choublancs fascist-regime, som rendyrker en ny parisisk rase som hersker over resten av byens befolkning, som har ulik etnisk bakgrunn og lever i fattigdom. Choublancs fascisme er svært tydelig; han snakker om den parisiske rases «kraft og vitalitet» og henter sine slagord ordrett fra Mussolini. I den andre varianten slåss forskjellige grupper mot hverandre som et utslag av irrasjonelt hat, uten at noen av dem har overtaket. I London og Berlin ser det ut til at alle kjemper mot alle; man holder bare fred med sin egen gruppe.

I «Frost ved Ekvator» er det etniske mangfoldet enda større, fordi også dyrene nå lever i samkvem med menneskene. De er akseptert på linje med andre vesener; på sykehuset deler Nikopol rom med et neshorn! Ironisk nok er dyrene fredeligere enn menneskene; på togene gjennom Afrika er de fleste passasjerene dyr, og de møtes i barvognen som gode venner og tar en drink sammen. Diktaturet i Ekvator City opererer ikke med etniske skiller - iallfall ikke offisielt. I stedet bruker man skalaer. Sjakkboksingen er et utslag av denne tankegangen; der gjelder det å score høyest både på en fysisk og en intellektuell skala. For i det hele tatt å slippe inn i byen, må man som nevnt gjennom en helsesjekk, hvor man også blir plassert på en skala. På denne måten rendyrker Ekvator Citys makthavere en elite på en måte som ikke skiller seg stort fra Choublancs Paris, hvor bare 20% av fostrene programmeres til å bli jenter, som alle tjenestgjør i «Den hellige frelsers fødselssenter».

I en scene i «Lokkeduen» trekkes linjene fra vår tid samtidig som det absurde blir svært tydelig. I 1975 brøt kampene mellom muslimer og kristne ut i Libanon. Nøyaktig 50 år senere fører en kristen og en muslimsk familie kampen videre i Berlin. Men én gang i året gjør de felles sak mot noen utenomjordiske egg som de skyter ned. Eggene er helt ufarlige, men de føles så fremmede og motbydelige at selv stridende libanesere opplever dem som verre enn hverandre. Dessuten har situasjonen en religiøs side. Eggene slår seg nemlig ned på en bygning som eies av libaneserne, og som er halvt kirke og halvt moské. Det er religionen de slåss om og religionen de forsvarer mot eggene - vil de antagelig hevde selv.

Det er et pessimistisk framtidsbilde Bilal tegner. To atomkriger har blitt utkjempet i løpet av årene mellom 1993 og 2023. Store deler av verden ligger helt eller delvis i ruiner; en by som Paris bærer tydelig preg av krigshandlingene. De herskende forherliger vold, alle slåss mot alle, diktaturer har fritt spillerom. Basis for alle elendigheten er meningsløse etniske konflikter. Bilal postulerer så å si en krigsvilje hos de deler av menneskeheten som har makt, tid og råd til å føre krig. Dette er trilogiens ene tema.

"I øynene dine som glinser metallisk som gyllen agat jeg drukner og dør."

Ambisjoner og det korte liv

Trilogien kan også leses som et uttrykk for et annet meget vanlig tema, nemlig den menneskelige utilstrekkelighet, en utilstrekkelighet som henger sammen med motsetningen mellom menneskenes ambisjoner og muligheten for å få oppfylt dem. For alle menneskene hos Bilal har det til felles at de har ambisjoner. Det kan være at de søker makt, eller at de nøyer seg med symbolsk makt, eller posisjon, eller lykke, eller kjærlighet. De har også det til felles at de har det travelt med å nå sine mål.

De som søker politisk og militær *makt* over andre, er for det første Choublanc og hans drabanter og KKDZO, konsortiet som driver Ekvator City. Dessuten er også Horus ute etter makt, men det skal vi komme tilbake til. I dette avsnittet konsentrerer vi oss om menneskene.

Makten kan være mer symbolsk. Choublanc har en bror som har liten reell makt, men som omgir seg med et desto mer spektakulært seremoniell, og som har en betydelig formell makt. Han er nemlig pave, og regisserer de religiøse seremonier Choublanc må gjennom. Den symbolske makt viser seg tydeligst i at den reelle makt bokstavelig talt må knele for den. Pave Theodul er et eksempel på at slektskapet mellom makt og*berømmelse*. Den som har så mye makt som Choublanc, blir automatisk berømt, men den som har mer formell makt kan sørge for å synes så godt i landskapet at berømmelsen føles som en god erstatning for den reelle makt. Dessuten har berømmelse en tendens til å føre til at man havner i nærheten av et reelt maktsentrum, eller omvendt: Uten en eller annen form for politisk støtte er det vanskelig både å bli berømt og å holde på berømmelsen.

Idealet i Ekvator City, at alt skal kunne måles, og at det gjelder å score høyest på alle mulige skalaer, er ogsåuttrykk for strebing etter berømmelse. Scorer man høyt, blir man kjent og respektert, og man får goodwill hos den politiske ledelse. Av og til hviler berømmelsen håndfast på makt. Det demonstreres klart i sjakkboksingen, hvor det gjelder å tvinge motstanderen i kne fysisk og psykisk.

De som har makt, bruker vold som middel. I noen sammenhenger ser det ut til at volden også er et mål. Choublancs drabanter skryter av at hans regime antagelig er det hardeste i verden. Det spilles hockeykamper hvor det gjelder å skade og gjerne drepe motspillerne. Også terroristgruppene i London og Berlin kan synes å være tiltrukket av volden som sådan.

Kjærlighet

Helt andre ambisjoner har de personene som søker*kjærlighet*. Dem er det mange av. Jill og hennes tidligere kjæreste John er som besatt av hverandre. Senere kommer kjærligheten mellom Jill og Nikopol, mellom Yelena og Niko og mellom Yelena og Nikopol. Også Donadoni søker kjærlighet. For det første er hele hans livsverk preget av en intens kjærlighet til filmen. Han er Bilals alter ego; den som prøver å feste noe viktig til lerretet, og som slåss med sitt medium. Jill sier om Donadoni at han «hele livet elsket filmen uten at kjærligheten ble gjengjeldt». Og det han vil skildre på lerretet, er - ikke minst - kjærlighet.

Noen søker *skjønnhet*. Særlig gjelder dette Nikopol. Det fremgår av hans Baudelaire-sitater, og her er det noe som sitter svært dypt hos ham. På slutten av «Frost ved Ekvator», hvor han har glemt alt annet, husker han nemlig fortsatt sin Baudelaire, med sitater som dette: «Kom til mitt elskende hjerte, du stolte og vakre katt, gjem dine skarpe klør. I øynene dine som glinser metallisk som gyllen agat jeg drukner og dør.» Ingen andre av personene i trilogien later til å ha sans for skjønnlitteratur. Kunsten er tvert om blitt en del av prestasjonsjaget; sjakkboksermesteren John-Elvis Johnelvisson har bakgrunn fra drama, rock og malerkunst, og på alle områder gjelder det for ham å være best.

Nikopol er også det eneste mennesket som har ikke-vold som uttalt mål. Det å unngå å bruke vold er et mål i seg selv for ham, noe som har gitt ham problemer helt siden militærnekterdommen i 1993. Tilbake på Jorden i 2023 får han igjen problemer når han hevder sine pasifistiske holdninger, for når Horus tar bolig i kroppen hans, forlanger han handling på til dels svært brutal måte. Nikopol protesterer: «Jeg avskyr å bruke vold», men Horus er nådeløs: «Du bruker det når jeg sier, og når jeg vil det. Glem ikke at jeg kan koble ut hjernen din, Nikopol!» Når Nikopol for annen gang inngår en allianse med Horus (i Berlin i «Lokkeduen»), har han lært: Han stiller som forhåndsbetingelse at guden slutter med sine «slakterier». Da adlyder faktisk Horus.

Kunnskap

Noen få av personene søker *kunnskap*. Blant disse er Niko, som reiser fra sted til sted for å finne farens historie. Det er ikke så rart at han og Yelena finner hver-andre. Yelenas vitenskape-lige virksomhet leder henne jo mot samme mål. Hennes ekte nyfikenhet overfor det ukjente står i kontrast til den form for kvasivitenskap som

> *Bare dødelige kan drepes. Derfor er det ikke naturlig for udødelige å ta liv.*

bedrives i Ekvator City, hvor alt måles, plasseres på skalaer og ferdig med det. Yelena stiller spørsmål, KKDZO bare konstaterer.

Udødlighet

Problemet for menneskene er at uansett hva de streber etter, har de begrenset tid. Mange når ikke sine mål i løpet av et kort menneskeliv. Og selv om de når det første målet de har satt seg, er de ikke fornøyd med det. De setter seg nye mål, og kommer i tidsnød. Slik er det med Johnelvisson: best som dramatiker, som kunstmaler, som rockesanger, som sjakkbokser - og så dør han, ironisk nok akkurat mens han er i ferd med å ikke nå et mål.

Løsningen må være udødelighet. Da har man tid til å nå alle sine mål, og til å sette seg nye. Det tror iallfall Choublanc, som prøver å kjøpe seg udødelighet hos gudene. Rent faktisk er de i stand til å gi ham det, men de nekter. Det ville være å motsette seg universets orden. Dessuten har gudene selv monopol på udødeligheten, og det monopolet gir de ikke fra seg. Choublanc er hjelpeløs under forhandlingene, for han har jo begrenset tid til å forhandle også! Som Bast sier: «..glem ikke at vi har all den tid vi trenger! - En annen suspekt figur som antagelig prøver å forlenge sitt eget liv, er Jean-Loic Delisle, en medisiner som er en av lederne i KKDZO.

Men det har også sine gode sider å være dødelig. Det erfarer Horus, som med udødelighet som bakgrunn tar opphold i en dødelig og føler hvordan mennesket sanser verden. Ja, bokstavelig sanser. I den viktige monologen i «Frost ved Ekvator» sier han blant annet dette til Nikopol: «...jeg skal huske de lukter, lyder og sansninger jeg har erfart gjennom deg.» Det er bare når man er dødelig at man kan leve i nuet og bruke sansene fullt ut. Og spinner man videre på den tanken, kommer man til at kjærligheten heller ikke har noen funksjon med mindre man er dødelig. For hvorfor skal man elske når man er udødelig? Horus er grundig forvirret på dette punkt: «Overlat kjærlighet og forplantning til de dødelige!» sier han, mens han selv er sjalu på Anubis som har fått barn med Bast, som er gamlekjæresten hans.

En underlig figur i utkanten av udødelighetstemaet, er John, Jills utenomjordiske kjæreste som hun er sammen med når «Lokkeduen» begynner. Han er visstnok den eneste alpheratzianer på Jorden. Han tåler ikke lys, men ellers tåler han det utrolige. Blant annet overlever han et bombeattentat og å bli skutt hull gjennom av politiet. «Han må være udødelig» skriver Jill. Det er for øvrig John som gir Jill piller for at hun skal kunne glemme det hun har opplevd, og han tar selv de samme pillene. Kanskje dette er noe av udødelighetens pris: For å tåle alt det er udødelig må gjennom, må man ty til glemsel. En antydning om at udødelighet kanskje ikke er noe mål å trå etter.

Vi kan kanskje si at sorgen - og i noen grad gleden - ved det korte liv er det andre temaet i Nikopol-trilogien. Det går en dyster forbindelseslinje fra dette temaet til det første: Bare dødelige kan drepes. Derfor er det ikke naturlig for udødelige å ta liv.

Fortsettes i 3/95

Charles Pierre Baudelaire (1821-1867), fransk forfatter. Mest produktiv som oversetter og kritiker. Utga to diktsamlinger, Les Fleurs du mal og den prosalyriske Petits poèmes en prose. Den første ble beslaglagt av myndighetene fordi noen av diktene ble ansett som utuktige. Han utga også blant annet en bok med tittelen Les paradis artificiels, opium et haschisch (Opium og hasj, de kunstige paradiser).

Baudelaire så på kunstverket som helt og holdent et produkt av kunstnerens skapende fantasi, og mente at kunsten uttrykte enhet og harmoni. Han skiller fantasien fra «hjertet», som søker det som er moralsk godt, og «tanken», som søker sannhet. Fantasien kan på sitt beste fatte en sammenheng mellom den virkelighet mennesket lever i, og en annen, oversanselig verden, som er mer virkelig enn virkeligheten. Baudelaire fikk stor betydning for de franske symbolistene på slutten av 1800-tallet, som betraktet ham som sin første teoretiker.

Baudelaires dikt kretser blant annet om sanselig nytelse, samtidig som nytelsen betraktes som verdiløs fordi livet er forgjengelig. Ofte kretser han om livets mørke sider, men også disse prøver han å gjøre noe kunstnerisk verdifullt ut av. Han ville skape «fleurs du mal», «blomster av det onde».

Naturalborn

Tank Girl er flaggskipet i Deadline, og var med allerede fra første nummer i 1988. Det var suksess allerede fra første stund, og i 1990 kom Penguin med en samling Tank Girl-historier. I 1992 kom Deadline ut i amerikansk utgave, og året etter fikk Tank Girl eget hefte på Dark Horse. Samme forlag har også vært med å produsere en Tank Girl-film som vil få premiere i løpet av 1995.

Det har gått rykter om at No Comprendo vil utgi Tank Girl også i Norge, men for de fleste vil hun være en ukjent seriefigur. Tank Girl er skapt av tegneren Jamie Hewlett og forfatteren Alan Martin. Sammen med tegneren Phillip Bond danner de grunnstammen i Deadline-miljøet.

Hvem er Tank Girl? Tenk deg Conan gjenfødt som kvinne i en post-apokalyptisk Australia, eller en østrogendopet Mad Max. Tank Girl er dette, men alikevel ikke. Hun er kynisk, men naiv. Voldlig men kul. Hun gir ikke noe tradisjonelt kvinnebilde, men er likevel umiskjennelig kvinnelig. Det er dette noe udefinerbare, uklare, upresise som har gjort henne hip de fleste kretser. Spesielt har hun blitt populær blant lesbiske miljø i London, som arrangerer Tank Girl-parties og look-a-like konkurranser. De lesbiske aspektene ved serien vil nok være fremtredende også i filmen, langt mer tvilsomt er det om man vil se noe til hennes elsker, kenguruen Booga...

Med litt hjelp klarte en tegneserie å nå førstesiden på Dagbladet tidligere i vinter. Med en forbannet statsråd. Riktignok gjaldt det en fotosession, basert på en tegneserie, men dog. Serien var «Tank Girl», fra engelske Deadline.

Skal man anklage Tank Girl for noe så må det være at serien er kul, kul og ikke annet enn kul. Det er lite substans i den. Tank Girl kan være interessant som fenomen, men heller ikke mer. Selv om hun representer et friskt pust blant kvinnelige seriehelter, og klarer å balansere mellom det feminine og macho, er hun en endimensjonal og lite troverdig figur. Kanskje også derfor at hun har blitt så populær...

Når det gjelder den tekniske siden er serien en typisk representant for den engelske «up-from-underground» skolen, i hovedsak kosentrert rundt Deadline. Jamie Hewletts tegnestil kan man hevde har i seg elementer fra engelsk underground men først og fremst ligger den nærmere den kommersielle suksessen 2000 AD både i form og uttrykk. Den viktigste forskjellen er vel at hovedpersonen er ei jente og at settingen har klar appell til 90 åras grønsj og ny-punk generasjon. I motsetning til den mer 70-talls orienterte 2000 AD, eller for den mer pompøse 80-talls «gotho»-stilen til f.eks. Neil Gaiman. Hans tegninger er både rolle og stilistiske på samme tid. Allikevel må man kunne si at han er mer av en illustrator enn en serietegner. Hans tildels kaotiske serielayout passer til de likeså kaotiske manus som Alan Martin står bak. Kaotisk i positiv forstand, fordi det kler uttrykket. Tank Girl er ikke en strukturert serie som man forventer av engelske serieskapere, men snarere tvert imot. Noe som en også kan si om magasinet serien opprinnelig går i.

Deadline er i tillegg til å være et magasin med tegneserier, også et livsstilmagasin, med artikler, intervjuer, nyhetsstoff, anmeldelser og omtaler. Selv om serien er viktigst, er det også mye plass til andre ting som er naturlig å kosentrere seg om for et ungdomsmagasin.

Saken tar inspektør Canardo. Det kan stå som en kort karakteristikk av denne åtte-binds sterke serien om andedetektiven Canardo. Canardo prøver å styre historiens gang, men klarer det sjelden. Han deduserer like godt som sine detektiv-kolleger, men hans omgivelser er noe mer bissare. Likevel gir han en løsning av mysteriet i hvert album.

Canardo er en funny animals-serie. Dette er opphavsmannen Benoit Sokals overordnede fortellergrep. Serien har et parodisk forhold til sine kriminal-forbilder. En fordrukken andrik i trench coat som kastes inn i ymse gåter er vel nok til å gi en Colombo hakeslepp. Men serien beveger seg også hinsides de etablerte krim-mytene. Det er en verden i kaos vi møter i serien. Det er en dyrenes verden. En slags under-verden borte fra de få menneskene som vi sjelden treffer på. Atmosfæren er forfallen og gufsen. Råttenskapen slår formelig ut fra cellulosen når man åpner serien. Riktignok varierer dysterheten noe fra album til album. Men - for å holde oss til seriens pseudo-mytologi - dette er en verden som Mennesket har forlatt.

Og Canardo er ingen helt.

Comic noir

Som skrevet bryter *Canardo* utover genre-røttene innen kriminalretningen. Vi skal likevel bruke litt tid på å plassere serien i landskapet innenfor kriminalgenren - for det er tross alt her den hører mest hjemme. Forbildene er å finne innen litteratur og film.

Film noir er en betegnelse på dyster, stilfull spenningsfilm. I denne retningen er også *Canardo*. Serien er en slags Comic noir - bare langt mørkere enn sine forbilder.

Det er vanlig å dele kriminal-litteraturen inn i tre undergrupper: den klassiske detektivfortelling, den hardkokte kriminalromanen og politiromanen. Riktignok unnviker *Canardo* båssetting, men vi finner flere elementer fra disse retningene.

Canardo er en deduserende detektiv som prøver å finne løsning på gåter. I så

MENS VI VENTER PÅ MENNESKET

-I inspektør Canardos arkiver

Fernand: «Jeg er virkelig takknemlig, kamerat! Men hvorfor gjorde du det? ... Det var en sjanse å ta!!»

Canardo: «For hasjen! Hva ellers? ... Jeg er ingen helt!»

(B.1, s.16)

måte er serien en klassisk detektiv-fortelling. Både bind 1, 8 og -i kke minst - 7 preges av en «whodunnit»-teknikk: seriens drivkraft er Canardos vei frem til oppklaringen av et drap. Han er likevel ikke en klassisk detektiv-helt, slik konvensjonene først ble etablert i det som regnes som den første kriminal-fortelling, Edgar Allan Poes The Murders in the rue Morgue (1814). Sentrale trekk som gentleman og god kjennskap til nyere vitenskap er noe Canardo definitivt ikke fyller.

Den hardkokte krim-litteraturen, som ble etablert i USA i 1920-årene, passer heller ikke helt. Canardo har ensomheten og overlevelsesevnen til felles med Raymond Chandler og Dashiell Hammets figurer - for ikke å glemme det problematiske forholdet til kvinner - men deres æres-idealer og generøse trekk mangler Canardo. Han er tvertom amoralsk, så fordrukken at han fremstår som en mislykket forsøk på å nå disse idealene.

Det er lett å se at serien er en parodi på kriminal-genren. Uten å fornærme noen, tror jeg vi kan fastslå at genren er formell-litteratur: det er et standard handlingsoppsett som gjentas - riktignok med små

PASS PÅ! HAN STIKKER AV!
DET ER PÅ TIDE Å FISKE FRAM JERNET, CANARDO!
...KOMMER IKKE PÅ TALE! JEG LAR HAM LØPE OG VENTER TIL ENGSTELIGE BORGERE BER MEG OM Å FORETA EN RISIKABEL ETTERFORSKNING MOT GOD BETALING. DET ER SUNNERE FOR LOMMEBOKA!

variasjoner i innpakning. Slike trekk - oppdrag stilles, prøvelser, avløsning ved at mysteriet løses - finner vi også i *Canardo*. Parodien i *Canardo* er at trekkene er mer ekstreme. Canardo er ikke drikkfeldig - han er forfyllet. Intrigene er gjerne absurde, som Fernand som i bind 1 tilfeldigvis dreper sin elskede ved å kaste fra seg en flaske. Det er dessuten noe uvegerlig komisk over en Humphrey Bogart som and.

Myter og genre-konvensjoner setter grenser for historiene innen kriminalgenren. Men i *Canardo* bygges også mytene på nytt. Hvilket bringer oss over på seriens overordnede stil-grep: funny animals.

Not so funny animals?

(Hunden) Fernand: «Jeg vet ikke hva jeg vil lenger! Løpe kanskje ... Løpe helt naken ... på alle fire ...» (b.1,s.46)

Tegneseriens funny animals er en slektning av litteraturens dyrefabler. Men fablene, hvor man gjennom dyrefigurer skal synliggjøre ulike menneskelige sider, er ofte overtydelig; dyrenes ytre karakteristikker samsvarer gjerne med våre forestillinger om hvem som er snill og slem. Funny animals står mer på egne bein. Referansene og budskapet er selvsagt rettet inn mot vårt samfunn. Men mens dyrefabelens karakterer er endimensjonale og lar dyrene fylle *en* menneskelig egenskap, er dyrene i funny animals hele karakterer.

Funny animals er mer en teknikk enn en genre. Vidt ulike serier, fra Herrimans opus *Krazy Kat*, via Barks *Donald Duck* til Christensens *Arne And* - serier som er svært ulike i tema og utførelse. Men de har funny animals og dens humor til felles. Så også med Sokals and.

Tegneserien er som uttrykksform ikke naturalistisk. Dens kjennetegn er det overdrevne, beretninger på virkelighetens utkant. Funny animals er nettopp et uttrykk for dette. Dyrene er hele karakterer - de kunne like gjerne vært mennesker. Men Sokal gjør et formgrep for å slippe unna mennesker og realisme. På underfundig vis skapes distanse til oss selv og vårt samfunn, og dermed bygger serien grunnlaget for underholdning og satire.

En aldri så liten tråd

De enkelte bindene har en selvstendig handling. Det er ikke alltid Canardo er like sentral, men han har alltid en rolle som katalysator for intrigen - og til slutt som avløser. Selv om intrigene i liten grad er beslektet, er det mulig å gruppere albumene med felles-trekk i tematisk ramme og personer. Og ikke minst en overordnet metafysikk.

De to siste bindene (7 og 8) er begge kriminal-intriger på et avgrenset, fortettet sted. I bind 7 er Canardo på en sydhavsøy som er i ferd med å bli tatt av havet. Her skjer et drap, som han må oppklare. I bind 8 er Canardo på et sykehus og intrigene konsentreres til dette stedet. En sykepleierske blir drept rett utenfor sykehuset, og Canardo prøver å finne en løsning. Bind 7 har visse eksistensielle islett som savnes i bind 8, men felles for begge er «whodunnit»-teknikken.

Bind 5 og 6 er lagt til et miljø i en mer eller mindre latent krigstilstand. Bind 5 foregår i et land i Latin Amerika. Det innledes med statskupp. Resten er en ikke så lite poetisk skildring av frihetstrang. I bind 6 beveger Canardo seg hovedsakelig i No Man's land. Også her har demokratiet dårlige kår. I tillegg - som et slags ekstrapolert Midt Østen - er herjer krigene hele tiden.

Rasputin er kanskje den mest markante bi-personen i serien. Bind 2 og 4 sirkler begge rundt ham. Han er en tvers igjennom ond figur som i bind 2 herjer i Sibir, og i bind 4 i Europa. Dels er Rasputin en parallell til russiske/sovjetiske despoter, dels til vampyrmyten.

Verdensbilde

Kjernen i serien - det Not so funny animalske verdensbilde - fremkommer i bind 1 og 3. Forholdet til menneskene - som så vidt vises i seriens utkanter i noen bind - er det sentrale. Det er et særdeles dystert verdensbilde som avtegnes. Dyrene befinner seg i en grå og på alle måter forfallen verden. De lever som i en pøl - det er et virkelig hundeliv. Menneskene fremstår som fjerne guder. Under dem hersker kaos blant dyrene.

Seriens kosmologi - som ligger implisitt i de fleste bindene - uttrykkes direkte i bind 3. Et bind som etter undertegnedes mening også er seriens kvalitative høydepunkt. Sentimentaliteten, lidenskapen og dystopien er her rendyrket. Det er en hevn-tragedie om den store bjørnen Bronx som er sterk, men apatisk - unntatt når han hører sangen «Lili Marleen». Da han var unge ble faren drept, og moren døde kort etter. I sin sorg sang hun denne sangen før hun døde. Dette traumet vekkes til live av en sangerinne på det lokale skjenkestedet. En sangerinne som er syk, og ønsker en myk død.

Dette er en verden hvor det gode er fraværende. På et fort sitter noen gamle soldater - de som drepte Bronx' far i sjalusi. De dro i sin tid ut på jakt: «Vi trengte et mål i livet, og derfor satte vi ut på leting etter mennesket! .... I denne kasernen levde vi under jerndisiplin! Alt var rettet inn mot det høyeste mål: Å vente på mennesket!» (s.40) Mennesket er Gud, og mennesket har forlatt denne verden. Det er en verden hvor det gode er forsvunnet, og hvor dyrene er henkastet i hevn og lyster. Slik lar Sokal nietzscheansk gud er død-moral og Becketts eksistensielle drama *Mens vi venter på Godot* møtes. Til et resultat som ikke ligner noen av dem, og heller ikke noe annet.

Dette er en tolkning - hvis vi tar Sokal på alvor. Og man kan vanskelig finne en serie hvor uteværelsen av det gode - en verden uten evige idealer - er beskrevet sterkere. Når det er sagt, er ikke disse passasjene av *Canardo* uten en viss ironi. «Hm! gammel animalsk metafysikk ... Uinteressant!» (s.40) er Canardos kommentar til soldatens utlegninger. Kanskje peker Sokal nese til oss? I alle fall: Soldaten, som er en ørn med lyst, rufset hår og mørk frakk, vil den vante serieleser kanskje kjenne fra før. Han ligner på gjennomgangsfiguren i Enki Bilal og Pierre Christins rekke av fantastiske historier. I album som *Steinskipet* og *De glemtes krydstogt (dansk oversettelse, Carlsen 1989)* er det overnaturlige en viktig betingelse for handlingen. Og denne mannen er nettopp den som utløser og styrer disse elementene. Bilal og Christin har et svært høytidelig forhold til sin metafysikk, kanskje for høytidelig. Driver så Sokal gjøn med oss - og Bilal/Christin ? Det må leseren selv avgjøre.

Stor fortellerkunst

Mens menneskene ser ut til å ha forlatt Canardos verden, kan det samme sies om gode tegneserier og det norske markedet. Med noen unntak - ikke minst *Canardo*. Semic fortjener all ære for sin utgivelse av denne serien. Albumene holder jevnt høy kvalitet. Samtlige er godt fortalt, har en interessant intrige og skiller seg fra de andre bindene. Serien makter å våre spennende på en alvorlig måte, samtidig som den driver gjøn uten å bli plumpt metafiktiv i formen.

Sokal har forandret seg som tegner i løpet av dissse årene. I de første bindene merker man hans impulser fra Franquin. Seriene preges av en grovkornet, nokså detaljert strek. Gradvis har han latt fargene få mer spillerom. Fra bind 5 og utover bruker han større flater, og stilen er mer egenartet.

Sokals storhet ligger først og fremst i hans evner som tegneserie-forteller. Han lager treffende karikaturer, velger ut egnede miljø og porsjonerer ut intrige-elementene elegant. Man vil virkelig lese videre. Man kan lese serien raskt som god underholdning, eller ved mer dvelende lesning og la seg fascinere av de burleske detaljene i handlingen.

Så, kjære and. Ta deg en aldri så liten øl. Den er fortjent.

Benoit Sokal

er født i 1954. Han er utdannet tegner fra tegneserieskolen Saint-Luc i Brussel. I 1978 fikk han en kortere historie med Canardo på trykk i det velrennomerte tegneseriemagasinet (A Suivre). Også i dag kommer albumene først som føljetonger i dette magasinet. Det er album-serien som tas opp i denne artikkelen.

De første to årene laget Sokal kun kortere historier i sort/hvitt. De parodiske sidene ved serien var også tydeligere i disse seriene. Seriene var en parodi på krimgenren i sin alminnelighet og detektime-helten Colombo i særdelesehet, i følge Sokal. Ikke bare var serien mer uselvstendig innholdsmessig. Tegnemessig er innflytelsen fra Andre Franquin åpenbar i disse første historiene.

Sokals ukjente

Sokal har også tegnet det historiske albumet Sanguine. Her holder han seg i en helt annen, langt mer realistisk tegnestil. En stil som enkelte hevder at han på langt nær mestrer. Men det er altså andriken (Canard er forøvrig fransk for and) som etter 16 år er hans serie. (Kilde: Billedstorm 11)

Seriografi

Sanguine (Casterman, 1988)
Les premieres enquetes de Canardo (Casterman, 1985)
Inspektør Canardo tar saken
1. Et hundeliv (Semic, 1987)
2. Rasputins merke (Semic, 1987)
3. En myk død (Semic, 1988)
4. Mørkets yngel (Semic, 1988)
5. De hvite fuglene (Semic, 1989)
6. En hvit Cadillac (Semic, 1990)
7. En aldri så liten øl (Semic, 1992)
8. Dødelig dose (Semic, 1994)

Artikkel av Tor Arne Hegna

ABSOLUTT MAUS

-med bruksanvisning

Som en av de første vellykkede forsøkene på å overføre tegneserier til et rent digitalt format er art spiegelmans MAUS nå tilgjengelig for Macintosh. Tegns utskremte gikk med stor tvil til innkjøp av «serien» og lånte maskin for utprøving.

A FEW DAYS LATER THE TRUCK
THEY PUSHED IN MAYBE 10
ONE MORE TIME I WAS TOGE
HERE, DARLING. I HAVE A PRESENT FOR YOU...
'M NOT HUNGRY.
SWIEGIM...
TUES HERE
AND WE CAME HERE
CAMP AUSCHWITZ. AND
HERE WE WILL NOT CO

Du bør ikke ha for mange forventninger til hva man vil oppleve. CD-ROM er et medie i sin spede start, og gir flere forventninger enn det kan innfri.

Den kanskje største forskjellen er den dumøter først: Instruksjonsboken. Om du ikke har vært borti data eller CD-ROM før, så vil du kanskje stoppe opp her og lure på hva dette er for noe. Du skulle vel tro at dataverden hadde kommet såpass langt at dette var noe som maskina og programvaren kunne klare seg imellom, men desverre. Etter visse startproblemer kommer du så igang og ta-da duer inne i menyen.

Siden MAUS jo er kjent fra før, så er det like mye alt det andre stoffet som intersserer. Og her det virkelig mye for den spesielt intersserte. CDen er pedagogisk lagt opp, med innblikk i prosessen bak MAUS, presentasjon av spiegelman o.s.v. Målet har vært å gi ut den definitive MAUS, med bakgrunn i en utstilling spiegelman hadde i New York etter fullførelsen av MAUS. Tanken om en utstilling i CD-ROM form er i seg selv besnærende og langt på vei fungerer den meget godt slik.

Når jeg kom til selve serien hoper det seg litt opp. Først og fremst er den best egnet for skjermer på minst 20 tommer. Nå hadde jeg det tilgjengelig, men tanken på at andre brukere må «rulle» opp og ned på skjermen er ikke særlig... Til gjengjeld har forlaget satt inn et symbol som forteller deg hvor du er på siden, og hvilken rute som du skal starte med. Noe for serieanalfabeter med andre ord. Rent tegneserie-estetisk så liker jeg ikke helt at du som leser bare skal kosentrere seg om en og en side, og ikke oppslag. Men det er mulig at mindre trente lesere vil reagere annerledes. Derimot ble jeg mer opptatt av alle de finurlige ikonene i margen og hva som gjemte seg bak dem, enn selve lesningen.

Er dette så fremtidens serier? Kanskje, men først må det skje noe dramatisk med selve datamaskinen, de må bli mindre, kraftigere og ikke minst billigere, samt at de seriene som tilbys i CD-ROM formatet må være tilpasset formatet. Tross alt er det både billigere, kosligere og enklere med vanlige tegneserier. CD-ROM kan være interessant i forbindelse med formidling av tegneserier, som et alternativ til bøker.

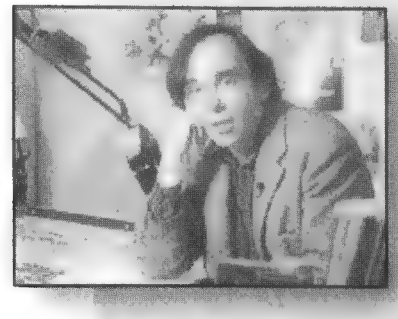

art spiegelman
amerikansk serieskaper, født 1948 i Stockholm. Gift med Francoise Mouly, far til Nadja og Dashill.

Hans hovedverk er MAUS, og om denne serien, samt andre serier av spiegelman har det vært skrevet om tidligere i TEGN.

For tiden jobber spiegelman som redaktør på en serie med tegneserieversjoner av kjente krimbøker.

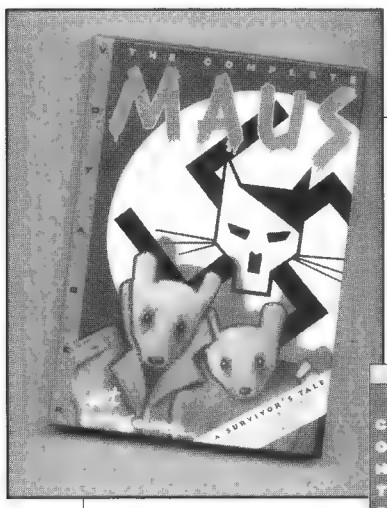

CD-boksen, som er til forveksling lik orginalen.

CD-plata, som er til forveksling lik andre CD-plater.

Innholdslista, eller menyen om du vil. Herfra har du tilgang til hele innholdet på CD-ROMen. Bildet dekker hele skjermen. Når du er inne på andre «skjermsider» har du hele tiden tilgang til menyen.

CD-MAUS koster ca. 500 kr, og har ISBN 1559404531. Du kan bestille den i en bokhandel eller en dataforhandler.

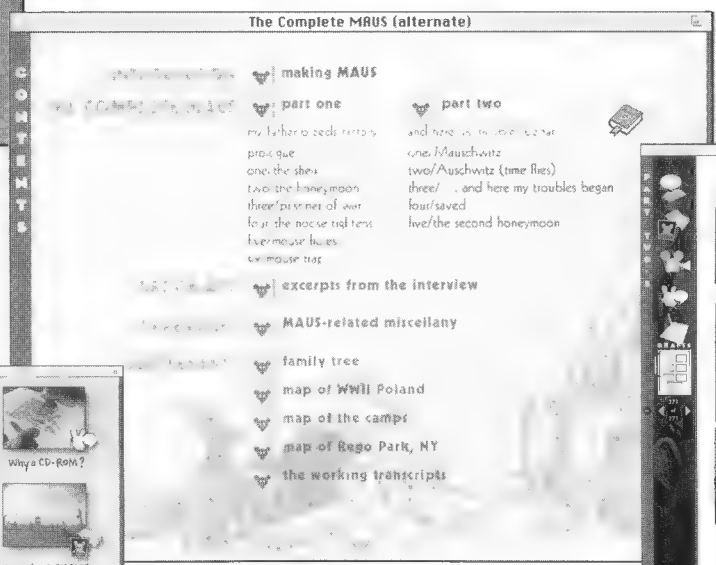

Du kan følge selve skapelsesprosessen bak en side i Maus., men også spiegelmans tanker bak valget av CD-ROM formatet - og dets begrensning.

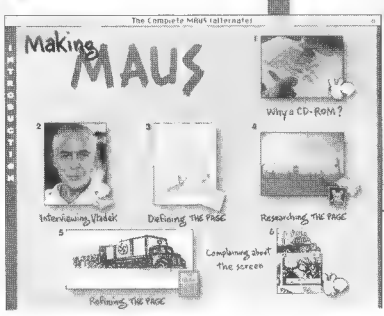

Selve serien er lagt ved, men du får kun tilang til en og en side om gangen. På de flest sidene har du også tilgang til enten video, audio, skisser, notater eller kommentarer. Som her på siste siden.

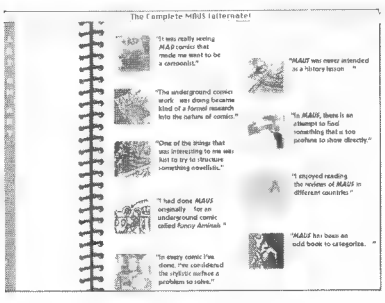
"MAUS" (the three-page version), by Art Spiegelman
"Art's Father, Vladek's Son" from Shapinsky's Karma, Boggs's Bills, and Other True-Life Tales, by Lawrence Weschler
"Looney Tunes, Zionism and the Jewish Question," by Art Spiegelman
"Career Narrative," by Art Spiegelman
"Playing Cat and Mouse in Germany," by Art Spiegelman
"A Problem of Taxonomy," by Art Spiegelman
"Mad Youth," by Art Spiegelman
"A Jew in Rostock," by Art Spiegelman
"Little Orphan Annie's Eyeballs," by Art Spiegelman

I menyen «art on art» kommenter spiegelman sin egen karriere og arbeid, samt motivene bak Maus.

Det ligger mye annet inne, blant annet kart, anmeldelser av Maus, taler og selvfølgelig andre serier.

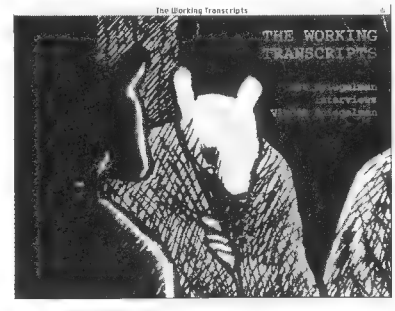

spiegelman tok opp farens beskrivelser på bånd, og disse finner du nedskrevet, som et slags manus.

Artikkel av Kurt Østergaard

DISNEYS DÅRSKAP

Walt Disneys første langfilm om Snehvit regnes nå for en klassiker, men veien fram til suksess var lang og tornete. Både for Walt Disney selv - men også for de ansatte, som i depresjonens Amerika ikke bare måtte finne seg i lave lønninger, men også i en sjef med koleriske momenter og moralske farsfølelser.

I 1934, etter den store suksessen med kortfilmen «De tre små griser», bestemte Walt Disney seg for å lage en tegnefilm i full spillefilms lengde. Disneys argumenter for å bevege seg inn på dette nye feltet var mer pragmatisk enn artistisk begrunnet. Depresjonen hadde tvunget kinoene til å lage lotterier, tilby gratis mat og to filmer for en billett, samt liknende krumspring for å trekke til seg kinopublikum. Hvilket reduserte interessen for de småtegnefilmene, som til da hadde vært Disneys varemerke.

BETTY BOOP

Brødrene Grimms eventyr om Snehvit og de syv dvergene, var ikke Walt Disneys førstevalg, men både «Alice i Eventyrland» og «Rip Van Winkle» rakk å bli filmatisert eller kjøpt opp av filmselskapet Paramount innen Disney fikk begynt på sine versjoner. «Snehvit» var hos Walt Disney øremerket til en kortfilm, en «Silly Symphonies»-produksjon og hadde vært det lenge. Siden han så eventyret i 1915 i en stumfilmversjon ble det en av hans favorittfortellinger, passe rørende og sentimental. Men da han i 1933 så Fleischer Studioets versjon av Snehvit med tegnefilmdivaen Betty Boop i hovedrollen, mente Walt Disney at studioet herhadde komprimert historien for mye og bestemte seg for å gi den langfilms lengde. Walt Disney var på den tiden stadig Hollywoods favoritt-vidunder-barn og hans lansering av ideen ble mottatt av pressen med entusiastisk applaus. Reaksjonen innad i tegnefilm-miljøet var mer avdempet. Den generelle holdningen var at denne gangen hadde Disney gapt over for mye. En fem til ti minutters tegnefilm var en ting. Men hvem ville orke å se på en

tegnet eventyrfortelling i nærmere 90 minutter. «Snehvit» ble i miljøet snart kjent og omtalt som *Disneys dårskap*.

EN LYKKELIG FAMILIE

Produksjonen av den nye filmen skapte et behov for mer arbeidsrom, og ikke minst flere nye folk.

Fra alle steder i USA kom tegnere, med og uten tegnefilmerfaring, til California, ivrige etter å jobbe sammen med mannen som hadde gitt verden Micky Mouse. I forhold til hver enkelt ønsket Walt Disney selv å ta den endelige beslutning om ansettelse, ofte mer basert på instinkt enn noen annen kriterium. Disney så etter folk som kunne tegne litt bedre enn staben han hadde, og etter folk som kunne tilføre studioet nye ideer og kreativitet.

En av disse var Arthur Babbitt, som forlot en fast jobb i et New York-studio. Han var faktisk en av de få som Disney ansatte med reell tegnefilmserfaring. Walt Disney var skeptisk til å ansette profesjonelle, fordi de forventet en høyere lønn. Derfor måtte alle akseptere en lønn på 15 dollar i uken, uansett tidligere erfaringer.

Disney-studioet vokste til mer enn 1100 ansatte, hvor av drøyt 750 jobbet med Snehvit. Walt Disney var stolt over å kjenne alle, om ikke av navn, så i det minste ansiktene deres. Han mente at studioet fungerte som en stor lykkelig familie. Derfor var hans ansettelses-politikk å hyre ikke bare animatørene, men gjerne også andre fra familien, for eksempel deres koner til mer under-ordnede arbeidsområder.

Jo mer lojale de ansatte var, jo sikrere var de på å få beholde jobben. En ansatt som lojalt hadde fulgt Disney gjennom de harde tyveårene uten å klage, var sikret jobb for restenav livet, uansett om han var kvalifisert for jobben han hadde. Disney kunne argumentere med at «kanskje vi har plassert ham på feil plass». Hvoretter han ofte fikk en person til å blomstre opp og gjøre seg fortjent sin lønn på et helt nytt felt.

EN DRÅPE KVIKKSØLV

Walt Disneys egne kvaliteter kunne være vanskelig å sette fingeren på. Noen spesiell dyktig tegner hadde han aldri vært, og etter hvert som animasjons-teknikken utviklet seg, forsto han stadig mindre av hvordan det fungerte. Han visste hvilke ingredienser en scene trengte for å fungere og kunne sette fingeren på hva som manglet, men han kunne ikke sette seg til tegnebordet og demonstrere hva som måtte gjøres.

Arthur Babbitt mente at Walt Disney ikke hadde noen dyptgående kjennskap til animasjonshåndverket. Ikke til musikk eller til litteratur heller, faktisk ikke til noe særlig i det hele tatt. Men han var en imponerende «redaktør». Han kunne finne svake punkter og fjernet unødvendige scener med sikker og hard hånd.

Disneys etter hvert mange småfilmer hadde trent ham opp til å fortelle en historie, direkte og kontant, uten å kaste bort et sekund av filmen. Derfor er det heller intet i «Snehvit» som ikke bidrar til enten utdypningen av karakterene eller til å drive handlingen framover. Det var denne holdningen som i siste øyeblikk førte til at en utrolig morsom scene hvor dvergene spiser suppe ble fjernet. Denne scenen hadde det tatt nærmere åtte måneder å lage. Likevel kuttet Walt Disney den egenhendig ut, fordi den var av for liten verdi for filmens helhet.

Betty Boop - for komprimert for Disney

Walt Disney var flink til å skape entusiasme omkring et nytt prosjekt. Da han presenterte studio- staben for ideen med «Snehvit», stod de alle rundt ham i en sirkel, mens han gjennomgikk hele handlingen, scene for scene. Han spillte selv alle rollene fra Snehvit og dvergene til den onde dronningen, og trollbant de ansatte med sin opptreden. Det oppsto en fortumlet stillhet da han hadde avsluttet med: ...og de levde lykkelig alle sine dager», før en og så flere begynte å klappe, til en tordnende applaus fylte rommet. Med Walt Disney stående lykkelig smilende, omgitt av hundrevis av sine «barn».

En beskrev senere Disneys opptreden som like uanstrengt som «en dråpe kvikksølv rullende rundt på en marmor-plate».

FIGURER MED LIV

En helaftens film stiller større krav til karakterene enn en fem eller ti minutters film. Dette visste Walt Disney og Dave Hand, som Disney valgte som instruktør. I brødrene Grimms eventyr, er det ingen forskjell på de syv dvergene. Disney visste at han måtte gi dem personlighet for å gi historien liv. De måtte bevege seg ulikt og ha selvstendige, typiske egenskaper, så det var mulig å kjenne dem fra hverandre. Dessuten skulle hver især ha et navnsom passet til karakteren. Etter en lang prosess hvor mange ideer og navn gikk i papirkurven, vokste de syv personlighetene endelig fram, som vi ser dem gående hjem fra arbeidet i gruven: Doc skrittet ut som lederen for et marsjerende hornorkester. Så fulgte Grumpy skulende mistenksomt omkring. Happy spratt av sted og Sleepy trasket av gårde. Sneezy gikk forsiktig som ett nys hele tiden var i anmarsj. Bashful fulgte drømmende etter og Dopey dannet en stadig snublende baktropp. Noe slikt var det ingen som hadde klart med en tegnefilm på det tidspunktet.

Det vanskeligste ble likevel å skape en naturtro Snehvit, for man visste at hun måtte bli troverdig som menneske hvis filmen skulle fungere.

Før noen tegner ble satt på denne oppgaven, ga Walt Disney dem utfordringer, som «The Cookie Carnival», «Broken Toys» og «The Goddess of Spring», kortfilm med kvinnelige hovedrolleinnehavere, for å se hvordan de taklet disse figurene. I disse filmene kan man se et slags første utkast til Snehvit-figuren.

Arthur Babbitt ble valgt til å tegne Snehvit. En ung danserinne, Marjorie Belcher, ble hyret til å posere for ham. Belcher ble filmet dansende og spillende de enkelte scenene fra filmen, hvoretter Babbitt plukket filmen fra hverandre til små komponenter, så han kunne studere Belchers bevegelser filmrute for filmrute.

NY DIMENSJON

Flere rent tekniske problemer åpenbarte seg snart for Disney og hans medarbeidere. Fram til nå hadde filmskaperne vært vant med å tegne i et forholdsvis lite format underveis i arbeidsprosessen. Mensnart skjønte alle at disse dimensjonene var utilstrekkelige for de fleste av denne filmens scener. Det er bare å forestille seg Snehvit, dvergene og kanskje femti av skogens dyr, tegnet inn og fargelagt på et 25 x 30 cm stort felt. Det ville være en utrolig besværlig om ikke umulig oppgave - spesielt når en slik langfilm krever drøyt 250.000 tegninger.

Derfor ble en ny og større dimensjon introdusert. Dette innebar samtidig at nytt arbeidsverktøy og -materiale på praktisk talt et hvert nivå i framstillingsprosessen måtte designes, bygges og installeres. På tross av disse nyvinningene hadde Disney stadig et stort problem: Han fryktet at en helaftens film bygd opp over mulighetene innen todimensjonal animasjon ville bli langtekkelig og virke flat i lengden. Derfor ble et såkalt multiplankamera utviklet, et kamera hvor animatørene kunne plassere tegninger i tre eller fire forskjellige dybder. Eksempelvis kunne noen busker markere forgrunnen helt inn til kameraet. I neste plan kunne dvergene være på vei hjem fra jobb. Tredje plan kunne vise fjellene i bakgrunnen og til slutt kunne man se solen på vei ned bak fjellene.

Det skapte en dybdevirkning, ingen tidligere hadde kjent til innenfor animasjon, og det er ikke mye tvil om at multiplankameraet må få en stor del av æren for at «Snehvit og de Syv Dvergene» ble en så livaktig og spennende film, som den gjorde.

ANSIKTSHÅR FORBUDT

Walt Disneys lykkelige familie var ikke så ensidig tilfreds med tingenes tilstand som sjefen ønsket å tro. Delvis var den lave ukelønnen en torn i øyet på mange i forhold til Walt og broren Roys på 300 dollar. De ansatte mente at arbeidsinnsatsen deres var SÅ mye større. Men verre var det at Walt Disney konsekvent var den som stod fram utad og tok mot ære og berømmelse. De enkelte medarbeiderne fikk aldri publikums ros for sitt arbeide. De var enanonym masse, som publikum nok visste eksisterte, men som, uansett hvor stor innsatsen deres hadde vært, aldri fikk navn eller bilde i avisene. Alle filmene ble presentert under logoen «Walt Disney Presents».

Jo mer berømt Walt Disney ble, jo større bitterhet blant de som følte seg forbigått. En lang rekke av mer eller mindre moral-baserte husregler som Disney påla sine medarbeidere, var også en daglig årsak til gnisninger. - Det var blant annet ikke lov å banne, især ikke med kvinner til stede. Hørte Walt dette fikk synderen sparken øyeblikkelig, uansett hvilke arbeidsmessige problemer det kunne medføre for studioet.

- Det var ikke lov å drikke i arbeidstiden. En regel Disney selv brøt nærmest daglig, og kanskje derfor ofte så igjennom fingre med hos andre.

- Det var ikke lov for menn å ha skjegg eller bart. En regel som Disney tydeligvis selv stod hevet over. Forøvrig en regel som så sent som i 1991 førte til streik i en av Disneykonsernets forlystelsesparker. Streikelederne fikk da sparken og regelen eksisterer stadig, selv om den bare blir overholdt mindre konsekvent.

- Det var ikke lov å ha seksuelt samvær medarbeiderne imellom, om de ikke var gift. Da Walt Disney fant ut at Arthur Babbitt og Marjorie Belcher

hadde et mer enn rent profesjonelt forhold, bestemte han seg for å si opp begge to. Bare deres plutselige og høyest uventede giftemål reddet jobbene deres. Men Babbitt ble fjernet fra Snehvit og overført til arbeidet med den onde dronningen i stedet. På Walt Disneys 35 års bursdag, 5. desember 1936, holdt tegnerne en stor fest til ære for sjefen. Et par av disse lagde en stor tegning av verdens mest berømte mus, som «fullbyrdet» sitt forhold til venninnen Minnie. Med metaforen ville de fortelle hvordan de følte seg behandlet av Disney. Da tegningen ble presentert, lo alle, inklusiv Walt Disney, som smilende spurte hvem som stodbak det fine verket. De to animatører sto fornøyde fram. Smilet på Disneys ansikt forsvant på et blunk. «Dere er sagt opp!» sa han, og forlot festen uten et ord.

Innad i staben senket de nå det sosiale samværet til et minimum, av frykt for at et lite veloverveid ord skulle bringes videre og resultere i at noen ble sendt ut i kulden. Ordet «Waltalitarianism» oppstod, et dekkende uttrykk for den usikkerheten og mistenksomheten som nå preget miljøet.

CHAPLINS RÅD

De mange nyervervelsene kostet penger, de mange ansatte ville ha sin lønn og bankene begynte å rope på resultater. Etter bare et års arbeide hadde budsjettet på 250.000 dollar i rene produksjonsomkostninger blitt fordoblet og Disney skyldte en million dollar i lønninger. Walt Disney røykte stadig flere sigaretter, tre pakker om dagen, hans gamle plage med nervøse trekninger i ansiktet kom tilbake og håret begynte å falle av i store dotter. Kona så stadig mindre til ham og i lange perioder sov han på kontoret sitt. Studioets ansatte, som etter hvert ble delt i grupper slik at det ble jobbet i døgndrift, hørte ham ofte gå hvileløs rundt i filmstudiene nattestid, og aldri visste de når han kunne dukke opp og sjekke deres arbeider. Dessuten ble hans humørsvingninger stadig vanskeligere å forutse.

Ett nytt problem skulle komme.

I 1933, da Disney lå i forhandlinger med United Artists (UA) angående en distribusjonsavtale, hadde Charlie Chaplin, som til og med var en av grunnleggerne av UA, advart Walt Disney mot noen gang, uansett beløp, å selge sine rettigheter fra seg. Heller ikke til UA.

I 1937 skulle en ny distribusjonsavtale inngås med selskapet. Som et ledd i den nye avtalen ikke bare ønsket, men nærmest forlangte United Artists, at Walt Disney solgte alle framtidige TV-rettigheter til dem. Selv om Disney på det tidspunktet visste absolutt ingenting om dette helt ferske mediet, husket han Chaplins råd og nektet å oppgi rettighetene til sine egne filmer. Det kom til et brudd med UA. En i forveien sliten Walt Disney måtte nå bruke tid og energi på å finne en løsning på distribusjons-problemet, men klarte det til slutt.

Roy Disney var på sensommeren 1937 oppriktig bekymret for brorens helsetilstand og fikk ham og familien med på en Europa-reise. Her ble Walt Disney mottatt som en helt, spiste med konger og hadde private audienser med både paven og Mussolini. Dette var tilsynelatende den beste kur han kunne få og Disney vendte hjem etter tre måneder, restituert og klar til den siste finish på det store verket.

PREMIERE

Endelig, i desember 1937, etter at fruktene av tre års arbeide var presset ned til 83 minutter med fantasi, action, musikk og dialoger, var langfilmen «Snehvit og de Syv Dvergene» ferdig. Spenningen var stor. Hvordan ville filmen bli mottatt?

Under en forhåndsvisning var det nære på at Disney fikk et nervøst tilbakefall. Publikum virket fornøyde, klappet og lo. Likevel forsvant en tredjedel av dem etter knapt en time. De resterende satt igjen og var høylydt tilfredse med filmen. Hva hadde gått galt? Var filmen likevel for lang?

Nervøsiteten forsvant da Disney fant ut at tredjedelen var lokale studenter som måtte tilbake til sin neste time.

Verdenspremieren den 21. desember ble en festforestilling og starten på en lang rekke med gyldne kritikker, priser og, ikke minst, solgte billetter. «Snehvit» utklasset storfilm som Spencer Tracys «Captains Courageous» og «Boys Town», Bette Davis «Jezebel» og Erroll Flynns «The Adventures of Robin Hood».

Walt Disney kom på forsiden av Time Magazine og New York Herald Tribunes kritiker konkluderte, etter å ha sett filmen tre ganger, at filmen uten tvil hørte til blant filmmediets få store mesterverk.

«Snehvit» ble vist for mer enn 20 millioner betalende tilskuere i løpet av de første månedene, og spillte inn mer enn åtte millioner dollar i en tid hvor gjennomsnittsprisen lå rundt 25 cent pr. billett.

Walt Disney hadde med sin film, truffet både barna og de voksne rett i hjertet. Selv 57 år etter synes filmen å være like ettertraktet og elsket som før. Det er derfor ikke rart at aksjeeierne i Disneykonsernet forventer, at «Snehvit» skal slå rekorden «Aladdin» satte med 24 millioner solgte video-kassetter.

Så langt er den godt på vei til det!

Kilder:

Christopher Finch: «The Art of Walt Disney».
Marc Eliot: «Walt Disney - Hollywood's Dark Prince».
Bob Thomas: «Walt Disney».
Bruce Hamilton: «Disney in Context», fra boka «Haring, Warhol and Disney».

I «Pratbubblan», en bok om serier av Sture Hegerfors, kan du lese følgende kommentar om «boblene» i tegneserier; «man kan jo høre lyden gjennom øyet». Tenker du litt over dette, virker det ikke så rart.

LYD I TEGNE-SERIER

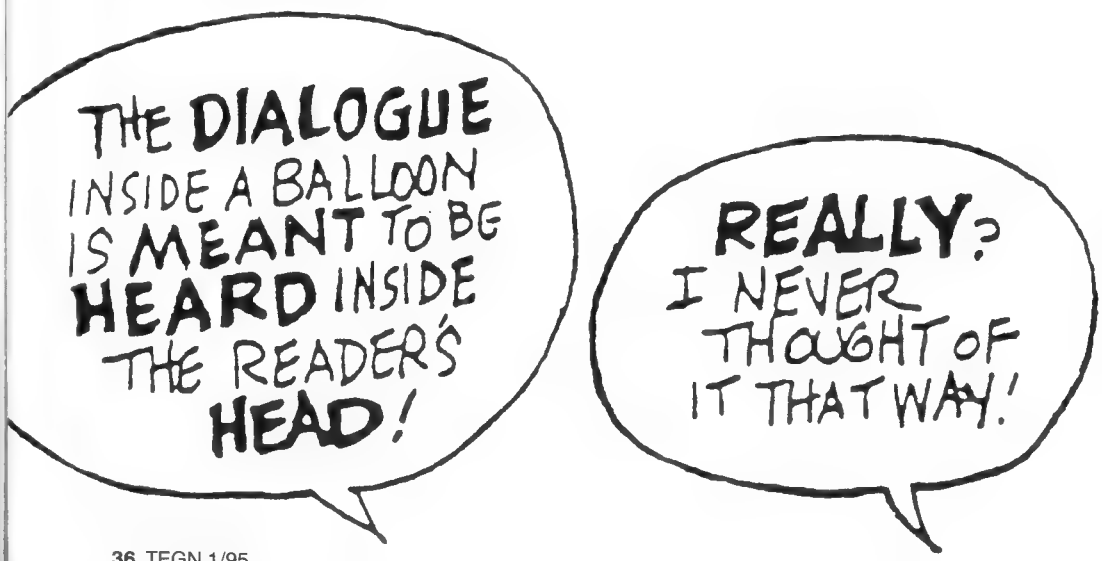

Talebobler er en praktisk oppfinnelse som forsøker å fange og synliggjøre noe usynlig, nettopp lyd. Ved å variere skriftens størrelse eller tykkelse kan leseren høre både lydnivå og ettertrykk for sitt indre øre, på samme måte som en skuespiller kan vektlegge og gi kraft til enkelte ord eller setninger for å fremheve og understreke. Faktisk blir leseren selv bedt om å levere eller høre lydsporet. For det er faktisk hva leseren gjør inne i sitt eget hode. Det er jo lyd man har med å gjøre.

I noen tilfeller kan man si at teksten i tegneseriene ligger mer opp til «lyd» i film enn i litteratur. På samme måte som i film er meningen med pratebobler å skape en helhetsopplevelse av tekst og bilde.

Ved å gjøre teksten til en del av bildet oppnår serieskapere at tekst og bilde oppleves sam-tidig, på samme måte som i lydfilmen, hvor det er en samtidig og sammenhengende opplevelse av ord og bilde.

Tre former for tekst

En tegneserie har normalt tre former for tekst som formidles grafisk: Tekst i bobler, fortellende tekst i paneler (noen ganger integrert i bildet) og lydord (onomatopoetikon; lydmalende ord).

En sammenligning med det nærliggende medium, filmen, kan her ha en viss forklarende verdi. De tre grafiske tekstformer svarer i filmen til henholdsvis personenes dialog; den eventuelle «skjulte fortellerstemmes» kommentarer og forklaringer til handlingen henvendt til tilskueren; samt diverse lydord som vanligvis ikke stammer fra den menneskelige stemme som f.eks. skudd, eksplosjoner osv.

Lydord

Disse såkalte lydordene gjøres synlige ved hjelp av grafiske midler og kan betraktes som en mellomting mellom tekst og bilde. Bokstavene kombineres i andre mønstre enn de konvensjonelle som man er vant til fra det verbale språket. I seriene kodes de også for å herme forskjellige lyder. Disse bokstavkombinasjoner er altså ingen dårlige ord, men tilsvarer filmens lydeffekter. Disse kodede lyder kombineres ofte med forskjellige grafiske markeringer som ytterligere definerer eller forsterker lyden. Bokstavenes grafiske funksjon er ført ut i sin ytterste konsekvens, i det lydordene mer virker i kraft av deres bildeeffekt enn i kraft av den beskrivelse av lyden som bokstavsammensetningen gir. Lydordenes funksjon bygger først og fremst på at bokstavene ved deres tilstedeværelse og utforming fremmaner en billedvirkning Iyden ville ha hatt, hvis bildet hadde vært i stand til å gjengi denne.

Tegneseriens spesielle anvendelse av lydord kan altså beskrives som en helt eller delvis omdannelse av lyd til bilde.

På 60-tallet kunne man blant annet se denne merkelige og bisarre kombinasjonen av lydord og levende film i TV seriene om Batman. I dag er det vanlig å se denne kombinasjonen i musikkvideoer hvor tekst, lyd og bilde nærmer seg tegneserien i et visuelt uttrykk.

I tegneserierutene forflytter og forandrer figurer, gjenstander og miljø seg. Denne illusjonen av bevegelse kan skapes på forskjellige måter. I serier med «actionpreg», finnes det en rik flora av fartsstreker, dobbeltkonturer og bevegelsesmarkeringer som angir forflytning, som kan kombineres med de onomatopoetiske bevegelseslydene, slik som for eksempel svisch, vroom, rooaaarrr etc. Disse anvendes da for å poengtere, fremheve og forsterke opplevelsen av bevegelse og bevegelsesretninger.

Psykologisk «touch»

Tegneseriens bobler har uten tvil utviklet en egen teknikk når det gjelder å gi bokstavene en såkalt individuell psykologisk touch. Det finnes serietegnere som lar sine figurer uttrykke vennlighet med myke, avrundede bokstaver og sinne med truende spisse. En person som snakker russisk får et russisk snitt på bokstavene, presten i prekestolen får rikt ornamenterte gotiske bokstaver. En stille eller mutt-talende person fyller sin boble med så små bokstaver at den blir umulig å lese. I Walt Kellys serie dekker iblant boblene delvis hverandre for å antyde at de prater i munnen på hverandre. Serienes bobler kan med andre ord visualisere en persons dialekt, personlighet og nasjonalitet ved valg av forskjellige typer skrift.

Hieroglyfspråk

Denne visualiseringslinje kan dras ytterligere en bit fram til serienes praktiske hieroglyfspråk, som er en billedlig fremstilling av en lyd eller en indre følelse. Disse kan samles i en egen gruppe bildeelementer som har det til felles at de symboliserer abstrakte eller usynlige ting. Sagen som skjærer gjennom en stokk, eller bare bokstavene zzzz viser at noen sover og snorker, lyspæren i boblen visualiserer en ide. Her finnes dessuten stjernene for sterk smerte, hjertet for kjærlighet og en flaske med hodeskalle på for hat. Tegneseriene har også til en viss grad muligheten for å gjengi musikk ved help av en

> *Ved å gjøre teksten til en del av bildet oppnår serieskaperen at tekst og bilde oppleves samtidig, på samme måte som i lydfilmen, hvor det er en samtidig og sammenhengende opplevelse av ord og bilde.*

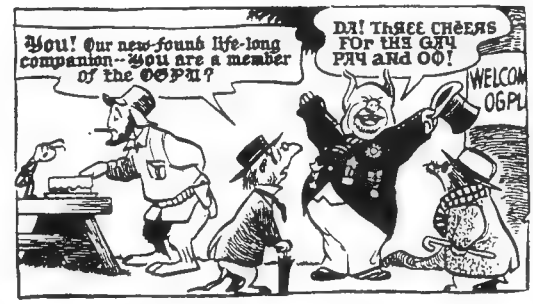

> *Tegneseriens spesielle anvendelse av lydord kan altså beskrives som en helt eller delvis omdannelse av lyd til bilde.*

RING INGERSOLL, MERKEL. VI MÅ TA BARNEMISHANDLING MED BLANT ANK...
SPRAKE POLITIMESTER DETTE ER LYNVINGEN.
GUVERNØRENS LIV ER I FARE. JEG HAR IKKE TID TIL Å REDDE HAM. DET ER OPP TIL DEG.

kombinasjon av noter og sangtekster. Og selvfølgelig alle tegnene for banning som spiralene, tordenskyen, lynene etc. Her har tegneserien en mengde muligheter til å uttrykke og forsterke følelser og tanker, noe film ikke kan gjøre på samme måte.

Boblenes mange former

Men det er ikke bare teksten og tegnene inni boblene som kan bli språklig levende. Selv boblenes form har betydning, og her finnes det godt med variasjoner. Utenom den vanlige prateboblen med sin pilformede spiss, finnes den med en rad mindre ringer svevende under seg for a vise at noen tenker. En «hviskeboble» formes av små, strekete linjer. Prat fra telefoner, TV og radio fremheves med en taggete kontur og så videre. Alle disse bobler kan kombineres på forskjellige måter, slik at leseren kan se både hva en person tenker, sier og styrken på lyden som uttales.

Dubbing

En form for dubbing forekommer også i tegneserier, hvor mange av de samme irritasjonsmomentene som i film dukker opp. De fleste tegneseriene som finnes i Norge kommer fra utlandet, og trist nok legger forlagene ikke ved oversettelsene ned så stort arbeide på tekstens utseende. De blir maskintekstet, da dette er en lettere oog billigere måte å få tekstet seriene på. En taleboble med maskintekst utgjør ganske enkelt et helt dødt område, som på ingen måte lever med i det bilde det er anbragt i, eller sagt på en annen måte, maskinteksten er ute av stand til å innordne seg den grafiske helhet mellom tekst og bilde som et tegneseriebilde bør ha. En taleboble med maskintekst kommer i stedet for å virke som en dør inn i bildet, til å virke som et fremmedelement. Oftest er det best å lese tegneseriene på orginalspråket, da det er så mye som går tapt ved maskinteksting.

ill.:Ruben Eliassen

VEt du HVEM dette er??

svaret sendes sammen med svarkupongen...

TEGN

Nordens mest tekstrike og omdiskuterte tidsskrift, om og med tegneserier! Et absolutt must for kultursnobber og tegneseriefriks!!!

Kr 45,- pr. løssalgsnr.
og
kr 160,- i abonnement (4 nr. - ett år).

Norsk Tegneserieforum

Landsdekkende med eget medlemsblad. Lokalforeninger landet over! Mange rare og spennende aktiviteter. Be om velkomstpakke!

Junior kr 60,-, senior kr 100,- og støttemedlemmer kr 400,-

TEGN A/L Bum

Norske kvalitetstegneserier? Nasjonalromantikk? Void? Action? Kunst? og mer til i TEGN A/L Bum's
Steffen Kverneland:
Jonas Fjeld - De knyttede never. Kun kr 98,-
Den Blonde Kjempe (T-skjorte). Kun kr 120,-

Landsforeningen Tegneserievennen

Bli medlem og få spesialtilbud på tegneserier, pins og mye annet. Støtt tegneseriene i Norge!
Kun kr 200,- for livsvarig medlemskap
Kun kr 20,- for vanlig medlemskap

Det Nasjonale Tegneseriearkiv

Komplett samling av norske tegneserier fra 1986. Stor samling av fagtidsskrifter, fagbøker, presseklipp m.m.
Vi mottar gjerne trykksaker, sener og bøker som gaver til arkivet.
Alt av interesse!

Norsk Tegneserieindex

Ny ajourført utgave på 340 sider. Katalog over alle norske tegneserieutgivelser siden 1912 og frem til i dag. En uunværlig kilde til kunnskap om den norske tegneserekulturen.
Utgitt av NTI, Bodø
kr 200,-

FellesAntikvariatet

Bøker · tidsskrifter · tegneserier · salg · kjøp · bytte! Fører alle skandinaviske tegneserie-tidsskrifter. Spesialist på krimbøker, humor og norsk skjønnlitteratur.
Be om lister!

ALT SAMLET I WESTYE EGEBERGS GT 8C
v/ TELTHUSBAKKEN, OSLO 1, TLF | 22 36 07 70

☐ JA! Jeg vet hvem det er...

☐ JA! Jeg vil bli medlem av Tegneserievennen
☐ JA! Jeg vil bli medlem av Norsk Tegneserieforum
☐ JA! Jeg vil abonnere på TEGN
☐ JA! Jeg vil motta albumet De knyttede never
☐ JA! Jeg vil motta T-skjorta Den blonde kjempen
☐ JA! Jeg vil ha bokliste fra Fellesantikariatet
☐ JA! Jeg vil ha tegneserieliste fra Fellesantikariatet
☐ JA! Jeg vil ha tegneserieindex fra NTI

Navn : _____
Adresse : _____
Postnr./Sted : _____

BREV

kan sendes ufrankert i Norge. Adressaten vil betale porto.

SVARSENDINGSAVTALE NR: 150260/19

ForeningsService, Fellesinvest
St. Hanshaugen postkontor
0131 OSLO

Erling & Elise: Så nære (men likevel...)

JENS. 94.

...OG MUNCH VAR JO EN FORLØPER FOR EKSPRI... EKSPRESJON... EKSPR... DET VAR DA FÆLT! HEHE, EKSPRIMO... KREMT!
...KVINNEN PÅ BILDET "FOTVASK" ER NOK IKKE ANNA ROGSTAD, NEI! (HEHEHE)
...OG DERE HAR ETT MINUTT TENKETID FRA NÅ (TIC-TIC-TIC-TIC TIC-TIC-TIC-TIC-TIC-TIC-TIC-TIC-TIC-TIC...)
GRATULERER! DU ER 48000 KRONER RIKERE, OG SERHOR...
I FAKTA PÅ LAURDAG SKAL ME VITJA PAGO-PAGO-ØYENE DER BRØDRISTAR-PYKKARANE HELD ELDGAMLE TRADISJONAR...
JEG GIR DEG FEM TUSEN KRONER HVIS DU SPISER DENNE KLYSA MED MEITEMARK! NÅ? NÅ ELLER ALDRI!
(klapp klapp klapp!) OG HUSK, FOLKENS, DET VAR PÅ TV2 DERE SÅ DET! VI ER TILBAKE RETT ETTER DETTE! (klapp klapp!!)
...OG JEG FØLER MEG BEDØRE BÅDE FYSISK OG PSYKISK...
Æ KOMME ALDRI TE Å BYTTE BIND! ALWAYS ULTRA – Æ HAR BRUKT DET I OVER 2 MÅNA NO...
2

♫ I see a little silhouette of a man Scaramouche scaramouche will you do the... ♫
Gjesp
...HEY BEAVIS! DON'T MAKE ME KICK YOUR ASS AGAIN! Huh-huh, huh, huh!
...OG NÅ GJENSTÅR DET BARE Å SI GODNATT OG DET GJØR VI SAMMEN MED JØRN HOEL OG E... SNØEN... ♫
SUKK
DET HAR BLITT SEINT. SER DEG SNART, TAKK FOR I KVELD!
JAVISST, DET VAR HYGGELEG!
KLIK
PUSS PUSS PUSS
SUKK
00.42
SLUTT

Nå kan du kjøpe den eksklusive Knyttede never - T-skjorten, av Steffen Kverneland.

Benytt anledningen til å kjøpe dette symbol på velutviklet smak og det ypperste bevis på tegneserickjennskap.

Best av alt : Den koster kun kr. 120,- som du betaler inn pa postgirokonto: 0814. 43 72108

Send giroen til TEGN A/L, Westve Egebergsgt. 8c, 0172 Oslo

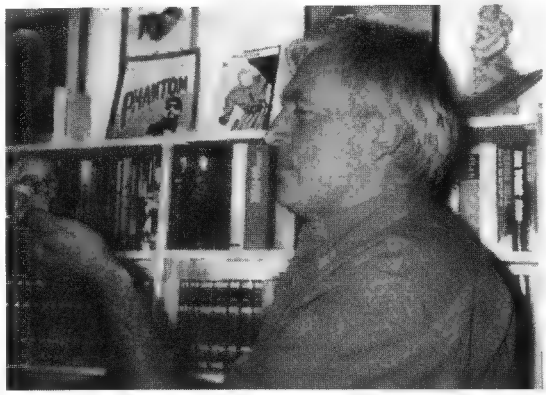

Kjell Steen, her i en edsvoren stund, er Hafrsfjords ledende tegneserieekspert, og spesialist på blant annet Fantomet og Tarzan. Mangeårig medarbeider for Semic Forlag.

TEGN light? Nei takk!

Løft TEGN opp og vekk fra den heseblesende og over stokk og stein-formen tidsskriftet har fått.

Bladets artikler er etterhvert blitt altfor lettvinte og forfatterne bærer også preg av å ikke ha satt seg grundig nok inn i problem-stillingene.

Et eksempel er Kurt Østergaard med sin omtale av tegneserie-kongressen i Italia i 1988. Det var ikke en enkel episode av Fantomet eller Mandrake som ble rangert som nummer en og to, men seriene generelt. Selvfølgelig kan vi være uenig, men da helst ikke med flåseri, fremmedord og utskjelling av deltakerne på kongressen. Er det alderen som er avgjørende for det rette valg?

At jeg som ekte nordmann synes at «Den grå ulv» fra 1943 er noe av det beste som er laget i tegneserie-verden, betyr ikke at jeg vil hakke ned på Østergaards beundring for det utenlandske, selv om han ser gammel ut etter bildet å dømme.

Kjell Steen

Av og til mottar vi brev fra våre lesere om hva de mener burde vært annerledes. De færreste gjør noe mer enn det, men enkelte tilbyr også artikler og stoff for å tilføre oss noe av det de har savnet. Blant disse siste finner vi Kjell Steen. Som de opplyste har fått med seg har han i dette nummeret skrevet en liten artikkel om «The Shadow», «Skyggen». I neste nummer vil han komme nærmere inn på «Den grå ulv» som han også nevner i sitt innlegg. Vi får vente i spenning inntil videre.

10 på topp i tegneserier

På tegneseriekongressen i Lucca i Nord-Italia ble 10 tegneserieeksperter fra hele verden. Noen mener at listen sier mer om ekspertenes alder enn om tegneserienes kvalitet, men faktum er at ni av ti historier er klassikere fra tegneserienes «middelalder», eventyrserienes framvekst i 30-årene. Ingen innbyrdes rangorden mellom de forskjellige eventyrene.

1. SINGH-PIRATENE – Fantomet, 1936, av Lee Falk og Ray Moore.
2. MYSTERIENES MANN – Mandrake, 1934, av Lee Falk og Phil Davis.
3. BETVINGEREN – Agent X9, 1934, av Dashiell Hammett og Alex Raymond.
4. I KEISER MING'S VOLD – Lyn Gordon, 1934-35, av Alex Raymond.
5. MYNTREISEN – Brick Bradford/Tom Trick, 1937-38, av William Ritt og Clarence Gray.
6. «EDITOR IN GRIEF» – Mikke Mus (som aviskonge), 1935, av Floyd Gottfredson.
7. UNDER JUNGELKONGENS FANE – Tim Tyler's Luck, 1933, av Lyman Young.
8. DRONNING LOANAS MYSTISKE FLAMME – Tim Tyler's Luck, 1933-34, av Lyman Young.
9. PRINS VALIANT, 1937-50, av Harold Foster.
10. BALLADEN OM DET SALTE HAV – Corto Maltese, 1967, av Hugo Pratt.

Når det gjelder TEGNs redaksjonelle linje, så er vi vel først og fremst et pluralistisk tidsskrift, med stor respekt for våre medarbeidere og deres meninger og holdninger, uansett om de går stikk i strid med redaksjonens egne. Det er ikke noe poeng i å være enige eller uenige som Steen selv sier. Det er vel ikke ønskelig heller.

Når det gjelder de «Ti beste seriene» som her debateres, brakte Fantomet i 1988 utdrag fra ni av seriene, men ingen av dem nådde opp i bladets egen leser-avstemning. Hvis jeg ikke husker riktig, så er påstanden om deltakernes alder faktisk «hentet» derfra, men det er nå en annen sak.

Smak og behag kan nok være grunnlag for synspunkt. Målet må være at kunnskap til serie-mediets konvensjoner og premisser skal danne et mer stødig fundament for å bedømme hva som er godt eller dårlig innen seriemediet. En diskusjon basert på synsing blir uinteressant, og derfor ikke ønskelig her i TEGN.

Tor Arne Hegna (Red. sek.)

Kommentar til innlegg fra Kjell Steen.

Takk for at du sier ifra, Kjell Steen, det gir meg en god anledning til å sette meg ned og kritisk revurdere mine artikler, anmeldelser og annet. etter de har kommet på trykk. Det burde kanskje gjøres noe oftere? Jeg skal ta dine anklager punkt for punkt:

Hvorvidt TEGN's redaksjonelle linje har blitt mer heseblesende, vil jeg la andre svare på, da jeg ikke har noe med det redaksjonelle å gjøre. Når det gjelder mine egne skriverier, kan jeg helt entydig svare «nei». Jeg skriver stort sett som jeg alltid har gjort det.

Når det gjelder det «lettvinte» i min omtale av seriekongressen i Italia, har jeg mine informasjoner fra en artikkel i tidligere Vestfold Arbeiderblad hvor listen «Ti på topp i tegneserier» (se faksimile) ble presentert 23. januar 1988. Listen er sannsynligvis sendt ut av A-pressen. Jeg har ikke noen grunn til å mistenke, verken denne avisen eller A-pressen for å være lettvint. Skulle jeg likevel ha viderebrakt feilinformasjon, beklager jeg det naturligvis.

På min liste presenteres de ti «verdens beste» enkeltstående episoder, som deltakerne på kongressen har valgt ut.

Etter **din** mening var det hele serier, altså Fantomet, Mikke Mus (Disney-produksjonen?), Agent X9 og så videre som generelle serier, som ble valgt ut. Jeg skal ikke utelukke at du har rett, men jeg fristes nesten til å håpe, for deltakernes skyld, at du ikke har det. For med en slik innfallsvinkel blir hele avstemningen virkelig bare tøys og PR-gimmick, som det ikke er mulig å ta på det fjerneste alvorlig. Se på for eksempel Fantomet, som i sin levetid har hatt et utall av tegnere og forfattere, har skiftet konsept inntil flere ganger (og nå holder på å gjøre det igjen) og mildt sagt har variasjoner i kvalitet, som kan gjøre en sjøsyk. Hvordan kan man på seriøst vis plassere den som «en av verdens ti beste serier»? Jeg mener på seriøst vis! (Hvem kan med hånden på hjertet si at han/hun kjenner alle verdens serier? Har deltakerne for eksempel lest alle japanske serier, eller norske for den saks skyld?) Naturligvis kan kritikere lage en slik avstemning, og skal ha lov å gjøre det, men de må ikke forvente å bli tatt særlig alvorlig samtidig. Da kan jeg virkelig bedre akseptere at det trekkes fram èn enkel episode, fordi de mener den har spesielle kvaliteter - det er det da «noe» fornuft i.

Tilbake til ordet «lettvint», så har jeg lyst til å la det gå tilbake som en boomerang. For å gi tidsskriftet TEGN en slik generell utskjelling som du gjør, Kjell Steen, og deretter komme fram med ett og kun ett, etter min mening, heller tynt eksempel - kan ikke det kalles for lettvint?

Du anklager meg for å være «flåsete». Ja, uten tvil er jeg en gang iblant flåsete. Noen ganger bevisst, andre ganger uten å ville det. Det er ikke alltid mulig å forutsi folks reaksjoner og lesere har forskjellige terskler for hva de tar inn over seg. Flåseriet er også avhengig av hva jeg skriver om og hva konseptet for en artikkel er. Når det gjelder «Leve tegneseriene!», som du angriper, så hadde utspillet fra TEGNs redaktør en fleipetone, som jeg valgte å spille videre på. Å være flåsete er langt ifra noe som kjennetegner mine skriverier generelt. Faktisk er det heller unntakelsen - hvilket du sikkert hadde funnet ut om du hadde lest andre artikler fra min penn.

Fremmedordene, som du klager over, må du finne deg i. Ærlig talt, det er et tidsskrift for folk med spesiell interesse for tegneserier, da må leserne finne seg i ord som naturlig hører emnet til. Eskapisme, perspektivtegning, dynamiske, sofistikert, grafisk, ekvilibrisme, alle disse ordene kan du finne i fagbøker om tegneserier. Du skriver jammen også at jeg skjeller ut deltakerne på kongressen!!! Kjære Kjell Steen, var du en av deltakerne, siden du er så hårsår?! Det jeg skriver, er at resultatet av avstemningen sier mer om deltakernes alder enn om serienes kvalitet. Altså; når det av verdens såkalte ti beste tegneserier finnes ni serier fra **før 1940**, mener jeg at det ikke er usannsynlig at disse kongressdeltakerne har et fødselsår som er fra før, skal vi si, 1950.

Du spør «om det er alderen som er avgjørende for det rette valget?» For å gi ett svar: Jeg mener ikke det finnes noe «det rette valget». Å lage en Verdens Ti Beste-liste er for meg sirkus og PR-show, for å få omtale og oppmerksomhet. Og det bør ikke taes for mer enn det. Jeg kan også svare: Ja, jeg tror til en viss grad alderen er avhengig av hva man ville velge. Du kan samle en gjeng med 15 til 30-åringer og jeg tviler sterk på at du får mer en et par av de nevnte titlene, eller seriene, blant «de ti beste», om noen.

Et annet spørsmål man kan komme inn på er hvor kongressdeltakerne kommer fra. Noe tyder sterk på at de stort sett er amerikanere og vesteuropeere. Det spørs om listen ikke hadde sett adskillig annerledes ut, om de hadde vært kinesere, japanere og indere (nesten halve verdens befolkning), som vel reelt sett skulle utgjøre et mer representativt utvalg for å kunne velge «verdens» beste tegneserier.

Du skriver (jeg siterer): «At jeg som ekte nordmann synes at «Den grå ulv» fra 1943 er noe av det beste som er laget, betyr ikke at jeg vil hakke ned på Østergaards beundring for det utenlandske, selv om han ser gammel ut etter bildet å dømme.»

Ekte nordmann? skriver du, Kjell Steen. Hva er da en **uekte** nord-mann?

Jeg kjenner ikke den omtalte grå ulven og skal ikke kommentere din beundring. At jeg ikke nevner noen norske serier i min oppramsing er tilfeldig (jeg kunne ha tatt: Troll, To trøtte typer, Jens Båtsmann (når Olav Eriksen tegner den) med mange flere) og det skyldes ikke noen spesiell beundring for det utenlandske - i hvert fall ikke fordi det er utenlandsk.

Din siste bemerkning om mitt utseende på bildet skal jeg unnlate å kommentere. I og med du ikke liker flåseri, går jeg ut ifra at det skyldes en trykkfeil på din skrivemaskin.

Til slutt vil jeg etterlyse *din begrunnet mening* om en slik «verdens beste-liste». Det hadde vært en adskillig mer interessant diskusjon enn den lettvinte skittkasting du legger ut med her.

Vennlig hilsen
Kurt Østergaard

Kurt Østergaard er bl.a. serieanmelder i Klassekampen, og Hortens ledende seriekjenner Artikkelen som her diskuteres sto i TEGN 3/94.

...Å DÅ SATTE DOM IN POLISHÄSTAR FÖR ATT FÅ BORT OSS FRÅN ALMARNA!! MEN FOLKET... HICK... SEGRADE!
skitkul med jävel-kuken!
Nu går ni miste om en massa räkor tjejer!
AMEN HÄRREGUD!
DET ÄR TOTALT OBIZARRT ATT SITTA ENSAM & TECKNA SERIER...
LUKTEN AV DÖD KOMMER NÄRMARE
JA... DET ÄR FÖGA STIMULERANDE

FRIE TØYLER

Det svenske Tago Förlag er et fristed for de eksperimenterende tegneserier, også etter at det har blitt «spist» av et av de store forlagene.

Tago Förlag har på et snaut ti-år manifestert seg som det smale forlaget med de spesielle, sprø og interessante utgivelsene. Intet annet forlag, uansett størrelse, har villet ellervåget å ta sjansen på mange av de seriene og bøkene som Tago gir ut. Av økonomiske hensyn, men kanskje også fordi mange av Tagos serier har gått hus forbi hos andre forlags serie-redaktører - ikke alle skjønner verdien i Gunnar Lundkvists minimalisme eller i Max Anderssons surrealisme. Likevel ligger svaret først og fremst i Tago-forlagets egen evne til å oppfostre unge serieskapere og, gjennom det satiriske magasinet Galago, la dem få boltre seg i rimelig frie tøyler for etter en «prøvetid» å starte album-utgivelser.

Tago har gjort det bra (ellers ville det ikke ha overlevd så lenge) men ikke bra nok. For godt et år siden ble forlaget overtatt av Atlantic Förlags AB, (som gir ut svenske Pyton) og er nå en del av et stort og langt mer kommersielt orientert forlag. Men mennene bak Atlantic bedyrer at Tagø skal få fortsette som hittil, med samme redaktør og samme smale utgivelses-politikk.

Ved gjennomlesning av noen av de seneste utgivelser får man tro dem på deres ord.

PANG! FJITT!
Jan Stenmark: «Land och rike»
svensk tekst, svart/hvitt, 164 sider, lite format
sv.kr. 140,-

Jan Stenmark har samlet en bok med gamle fotografier funnet på loppe-marked og antikvariater, og behandlet dem med sandpapir, korrekturlakk og tusj. Gjennom små kommentarer, talebobler og tegnede tilføyelser leker han med vår underbevissthet, våre minner om barndommens bilder og myter.

«Land och rike» er ikke noen tegne-serie, heller en kunst-bok, selv om den benytter enkelte av tegneseriens virkemidler. Den er sine steder veldig svensk og ukjente navn svirrer omkring. Leserne puster lettet ut når det er Floyd Pattersons begravelse eller Björn Ulvæus uten «Abborna» det handler om. Men i sin humoristiske innsikt i barne- og ungdomssinnet og den voksnes erind-ringer, er Stenmark internasjonal - hvert fall nordisk:

JOHN HOLMES MÖTER
GENE SIMMONS
– LINGVISTEN MED DÖDSSTÖVLARNA
HMM...WATSON, SER DU DEN DÄR BILJARDMARKÖREN MED ETT FÖRFLUTET I FRIMURARLOGEN
HUR HELA FRIDENS NAMN KAN DU SE ATT HAN ÄR DET?!
ELEMENTÄRT!
EN BILJARDKÖ STICKER UT UR HANS STJÄRT, OCH I BRÖSTFICKAN HAR HAN EN SJÄLVDÖD SIMPA; ETT KLASSISKT MELLANMÅL FÖR FRIMURARE.

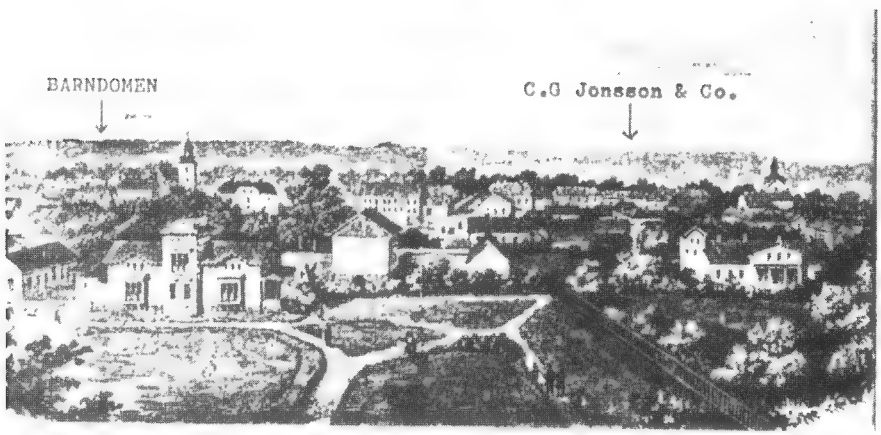

Fra et parsellhus stråler ut en taleboble:
Dick: Pang! Pang! Pang!
Nils: Fjitt! Fjitt!
Dick: Så där låter väl inte en pistol!
Nils: Jag leker inte din lek.

Stenmark leker ikke din lek, han heller. Men sin egen lek - og gjør den til vår lek. En lek hvor forvirringen og en nærsynt forundring over at noen vil gi ut en bok med «noe slikt», avløses av en overraskende gjenkjennelse, humring og så spontane gapskratt. Aldri vet leserne hvilken vri, fra hvilken vinkel han vil gripe an neste bilde. Det er noe forløsende i en slik omvendt forventning. Aldri blir det helt som leserne tror eller gjetter på. Men ofte som leserne håper: morsomt - hvis du daikke er av typen som forarges...

GUTTE-VEDHENG
«John Holmes och Sherlock Watson»
av David Nessle & Joakim Lindengren
svensk tekst, sv./hv., 68 sider, A4-format
sv.kr. 85,-

Liker du å forarges er de seks, små tegneseriene om John Holmes, og hans følgesvenn Sherlock Watson, noe å tenke på. Som den kjente detektiv og nesten-navnebror har han evnen til å gjennomskue og oppklare forbrytelser. Og som hos sin andre nesten-navnebror er en visslegemsdel ganske overdimensjonert. Delvis ved hjelp av sin særegne deduksjonsevne, delvis ved hjelp av sitt to og en halv meter lange vedheng (og det er ikke hans blindtarm jeg tenker på) som har det med å røre på seg når det trengs - og litt til, fakker han skumle forbrytere og hjelper smukke kvinner i nød.

Sexfiksert pubertetshumor for Python-fans er en lettkjøpt betegnelse, men for så vidt treffende nok.

Albumets syvende og siste historie er en selvbiografisk slapstick over opphavsmennenes problemer med å samarbeide. Et bevis på at når mennesker møtes oppstår det ikke alltid søt musikk, men en bra historie har det blitt.

LIV I VERDEN
«Ärligt talat!»
av Monica Hellström
svensk tekst, 120 sider, farger, lite format
sv.kr. 98,-

Vil du vite hvorfor du ikke forstår tenåringenes språk? - Hvorfor det er lurt å bli kineser når du blir gammel, - eller hvorfor det er bra å ha en sjef? Da er det bare å lese Monica Hellströms samling av små erfaringer fra et liv i verden. Den verden der ute. Den hvor det fins blottere, forelskelse, mat og annet rart som kan vekke tankene og, i hvert fall hos Hellström, utvikle seg til finurlige små tosiders tegneserier.

Tegningene hennes er viltre, enkle og iblant rabiate, og fargene...for ikke å nevne fargene. Men har du først kommet deg over de første sidene, vennet deg til de skarpe kontrastene, de grelle sammensetningene, i det hele tatt vennet deg til seriens stil og tone, har du noen fine halvtimer for deg.

Kurt Østergaard

SKYLDENS BYRDE

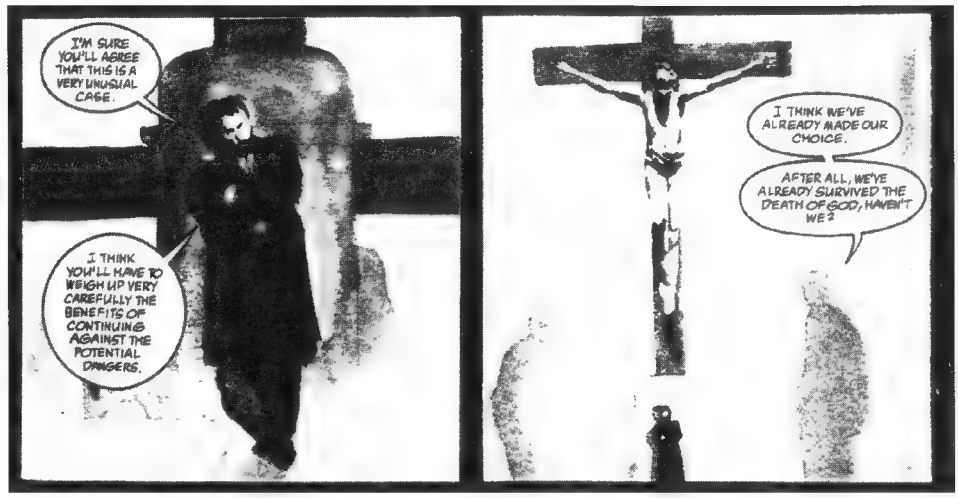
I'M SURE YOU'LL AGREE THAT THIS IS A VERY UNUSUAL CAGE.
I THINK YOU'LL HAVE TO WEIGH UP VERY CAREFULLY THE BENEFITS OF CONTINUING AGAINST THE POTENTIAL DANGERS.
I THINK WE'VE ALREADY MADE OUR CHOICE.
AFTER ALL, WE'VE ALREADY SURVIVED THE DEATH OF GOD, HAVEN'T WE?

«The Mystery Play»
Tekst: Grant Morrison
Tegning: Jon J. Muth
engelsk tekst, farger, 82 sider
N.kr. 185,-
Vertigo/ DC Comics, USA 1994

GUD ER DØD

Han ligger bak scenen i stripete underbukser og i sin hvite kjortel, hvor en stygg rød flekk på ryggen vokser seg større og større. Lucifer har like før høylydt gitt uttrykk for at han er større enn Gud sjøl, så hva er mer naturlig enn å anklage Den Onde for det mordet som alt tyder på har blitt begått.

Slik tenker førstebetjent Frank Carpenter fra Manchesters kriminalavdeling, da han setter i gang etterforskningen i den lille byen Townely.

Byens borgermester, Mr. Purves, er en av mennene bak ideen om å gjenopplive den gamle engelske tradisjonen med mysteriespill oppført av byens egne innbyggere, for på den måten å skaffe PR og oppmerksomhet til den lille byen truet av fraflytting og arbeidsløshet. Enkelte avbyens innbyggere, deriblant den nå avdøde doktor Bell, som spilte rollen som Gud, mente at ideen var et forsøk på å lede oppmerksomheten bort fra en sexskandale knyttet til borgermesteren.

Den unge ambisiøse journalisten Annie Woolf er på jakt etter det scoopet som skal få henne bort fra provinspressen bestemmer seg for å fotfølge førstebetjent Carpenter i hans etterforskning av saken. Men hvem er egentlig Carpenter? Denne trauste, dypsindige mannen som liker å løse kryssord og går rundt i sin frakk med en holdning som var allverdens skyld lagt på hans skuldre. Etterhvert blir mannen Carpenter mer interessant for Annie Woolf enn oppklaringen av mordgåten.

Leseren draes inn i den lille byens intriger hvor mye grums virvles opp - grums som blant annet avslører at ingen har noe særlig positivt å si om den avdøde doktor Bell. Grums som Carpenter kjemper mot for å få se mordhendelsen, ikke knust i småbiter, men som en helhet hvor de enkelte relasjoner står tydelig fram. Først da blir meningen med hendelsen synlig, som han sier.

Og imens begynner fortiden å puste ham i nakken.

FORTIDENS SYNDER

Mystery Plays, mysterie-spill, er en gammel religiøs tradisjon, et skuespill på versemål, med røtter tilbake til middelalderen. Mysteriespillene dramatiserte bibelske beretninger, ofte dekkende hele den hellige syklusen fra Skapelsen til Dommedag og ble tidligere oppført i kirken av geistlige, men i nyere tid framført av lokale krefter som blant annet håndverkere.

Den engelske tegneserieforfatteren Grant Morrison har pustet liv i tradisjonen og bruker ideen med mysteriespillet dobbelt opp. Han lar en nåtidig gjenoppliving og framføring av et gammelt spill bli en del av handlingen i historien sin, og overfører dessuten mysteriespillets tradisjonelle temaer og oppbygning til å dekke tegneseriens hele form og innhold.

Etter Skapelsen blir det splittelse mellom Gud og Lucifer, og kort etter dør Gud. Kriminalbetjent Carpenter søker nok etter en morder (Guds morder?), men han er også en mann som ønsker å sone sin skyld og få gjort opp med sin fortid. En fortid som har jaget ham ut av Edens hage og en fortid som setter journalisten Woolf i et dilemma: For å få historien hun jager, må hun loveting hun umulig kan stå ved. Hva kommer først? Sannheten eller å holde det du lover? Hennes avgjørelse setter i gang en reaksjonsrekke av fordømmelse, straff og forsoning,

og skyldenoverføres, praktisk talt, som en stor tung frakk fra den nyfrelste til neste offer. Ingen går skyldfri ut av en fordømmelse.

TOM HIMMEL

Jon J.Muth har ikke tegnet, men malt en tegneserie som veksler mellom abstrakte marerittsaktige hallusinasjoner og nesten fotografisk korrekt gjengitte naturalistiske sekvenser. Det siste skaper en periodevis distanse til historien, bryter illusjonen og lar oss bli oppmerksomme på vår rolle som tilskuer til et drama som utspiller seg foran oss, som på en scene. Et drama vi ikke tar del i og som vi, tross vår distanse og oversiktlighet, ikke klarer å overskue, fordi intet er det det gir seg ut for. Og ingen er det de gir seg ut for.

Den gamle, ærverdige presten med det blide ansiktet og den godhjertede utstrålingen avfeier Carpenters antydning om at han kunne være morderen med ordene: «Vi er en gjeng med dumme skrekkslagne dyr, som tilber en tom himmel. Hvis jeg kan dempe frykten hos mine medmennesker ved å ljuge for dem om himmelen, da vil jeg gjøre det. Men hvorfor skulle jeg finne det nødvendig å myrde Gud, når han så tydelig allerede er død?» (anmelderens oversettelse).

Fortellerstilen i «The Mystery Play» er langsom, tidvis med mange «snakkende hoder», lite dynamisk, hvor en balansert og jevn ruteinndeling styrer konsentrasjonen mot fortellingens kjerne. Det er en intens og stramt komponert psykologisk triller, hvor Muth med sin visualisering understreker Morrisons dobbeltydige og symbolfylte historie. En historie hvor hver lille detalj har sin betydning, hvor selv personenes navn har sine egne små innbygde hint.

«The Mystery Play» er en tegneserie som kryper under huden din og ikke er villig til å forlate deg på en stund.

Kurt Østergaard

For insidere?

John Bergin er et nytt, ungt (født i 1966) talent som blant annet lar sine kreative evner komme til uttrykk innenfor skulptur, musikk og tegneserier. From Inside er en omlag 300 siders malt serie i bokformat fra Kitchen Sink Press, og her snakker vi virkelig om pretensiøse greier.

Handlinga dreier seg rundt en gravid kvinne på et tog i en (postapokalyptisk (?)) verden befolket av utmagrede og maltrakterte mennesker. Nøyaktig hva som har skjedd med verden får vi ikke vite, ei heller hvor toget kommer fra eller hvor det skal. På ferden ser vi ingen stasjoner, byer eller andre mennesker enn de på toget. Disse menneskene ser heller ikke ut til å pleie noen utstrakt form for sosial kontakt, og det er få kvinnen i det hele tatt kommer i kontakt med gjennom boka. Noen dialog finnes knapt; hele handlingen bæres framover (i rolig tempo) av kvinnens tanker og indre monolog. Overgangene mellom den marerittaktige virkeligheten og hennes marerittaktige drømmeverden er ofte diffus. Eksisterer historien kun i kvinnens indre? Hode eller mage?

De som er glade i symbolikk skulle ellers ha nok å titte på her. Kan toget oppfattes som en metafor for livet, hvor vi uten noen reell mulighet til å påvirke kursen, ledes langs et spor til vi til slutt kjører utfor stupet (uten at jeg skal røpe for mye av handlingen). På et tidspunkt sperres toget inne i en tunnel som et foster. Passasjerene blir selv nødt til å grave seg ut. Kvinnens fødsel er selvfølgelig timet med at toget klarer å komme seg ut av tunnelen.

Motivkretsen spinner altså rundt temaene fødsel, liv, død og undergang. Det er liten optimisme eller humor å spore, og med en slik selvhøytidelighet og ambisiøsitet er faren for å tryne ganske stor. Likevel føler jeg at Bergin har lyktes med historien. Andre vil kanskje finne dette både kjedelig, sært og patetisk. Uansett bringer det utvilsomt mediet inn på nye områder.

Et annet viktig aspekt ved utgivelsen er selvfølgelig det visuelle. Rent tegneteknisk har han fremdeles noe å jobbe med, men fargebruken er imponerende. Boka er gjennomført holdt i mørke rødbrune farger (det renner mye blod). Og han har et konsekvent poetisk, filmisk billedspråk. Jeg får assosiasjoner til Tarkovskij eller Triers «Element of Crime», både når det gjelder farger, bilder og manus.

Det usedvanlig lekre billedspråket i boka toppes av en ikke mindre usedvanlig lekker innpakning. Svarte grunnflater på alle sider, og noen kunstferdige foto som brukes som vignetter styrker inntrykket av en lekker utgivelse.

Fremdeles er nok John Bergin noe uferdig som serieskaper, men det blir spennende å se hva han kan produsere framover, spesielt når han får jobbet ytterligere litt med anatomien/ansiktstegningene.

Erik Falk

John Bergin
From Inside
Kitchen Sink Press

Her finner du det du leter etter...

TEGN 1/86 (29,-)
Gjenoppdaget ca. 30 eks. etter opprydding. Førstemann ...

TEGN 1/87 (29,-)
Will Eisner (intervju & omtale), Indian Summer-debatten, John Kåre Raake, Donald-analyse.

TEGN 2/87 (29,-)
Don Martin, Hugo Pratt, Julius Svensen, Ivan Andreassen, Kent Aske Jensen, Cosey & Jonathan, Freddy Milton.

TEGN 3/87 (35,-)
Tema: Franske serier. Minoritetsserier, Jean «Moebius» Giraud, Jon Sveinbjørn Jonson, Vindens passasjerer, Tor Bomann-Larsen, Edgar P. Jacobs.

TEGN 4/87 (35,-)
Utstilling i Oslo, F'Murr, art spiegelman & MAUS, Jødenes polske lideleshistorie, Bomann-Larsen-intervju, Pusur/Garfield.

TEGN 1/88 (35,-)
Fantomet: Myte/virkelighet. Eirik Ildahl, Peter Haars & Kåmiks, Espen Schei, Mezieres & Christin, Japanske serier, Jerry Dumas.

TEGN 2-3/88 (64,-)
Jon Gisle, Serie-teori, Rock & tegneserier, Pesta: Ousland & Ildahl, Den mystiske mannen - serieklassiker (26 sider), Milton Carniff, Meningen med livet, Tyske motorsykler.

TEGN 4/88 (35,-)
Donald Duck: Carl Barks, tegnefilm, Walt Disney, Chr. Nielsen, Jodorowsky, Serier i Kenya.

TEGN 1/89 (35,-)
Knut Westad, Morten Myklebust, Ola A. Hegdal, Serieteori, Tintin-slakt, Sensur.

TEGN 2/89 (39,-)
Kunst & serier, Tardi & krigen, Bomann-Larsen, Krazy Kat, Skurker i tegneserier.

TEGN 3/89 (39,-)
Verdens dårligste serier, Robert Crumb, Svenske serier, Dialektikk i Donald. Serier & reklame.

TEGN 4/89 (39,-)
Batman: film & historie, Serieutdannelse, Finske serier, Humor, Damlog, MAD, Hits & Tits.

TEGN 1/90 (39,-)
Enki Bilal, 80-tallets beste serier, Katolsk bakholds-angrep, Gutta på skauen, Auclair, Klær i serier, Å snekre serier, utstilling, julebord & priser.

TEGN 2/90 (39,-)
Annie Goetzinger, Sergio Aragones, J. Lob, Midtsideplakat, Olaf Gulbrandsen-serie, Jersey.

TEGN 3/90 (39,-)
Dick Tracy: film & historikk, Knøttene 40 år, Knut Nærum, Serier i avis og i data, Chr. Nielsen, Propaganda-serier.

TEGN 4/90 (39,-)
Intervju med redaktører i Pyton og MAD, Verdens tøffeste melkemann, Tore Knutsen, Kunst & Håndverksskolen, Serier.

TEGN 1/91 (39,-)
Steffen Kverneland & De Knyttede never (!!!), Avistegneren Herb, Don Rosa, Carl Barks, Warner Brothers

TEGN 2-3/91 (64,-)
Arild Midthun, Terje Nordberg, Brian Bolland, Lena Ackebo, serier & data (innføring), Hal Foster & Alex Raymond, TEGN-index.

TEGN 4/91 (39,-)
Sussi Bech, Rocketeer, Amerikansk vold: nyere serier fra USA, Frank Miller, Dave Gibbons, TEGN i Tiden: kaniner, Satan, Sverige, Svineri på boks.

TEGN 1/92 (39,-)
Torpedo, Mandryka, Thore Hansen, Lord Horror, Sandman, Walt Kellys Pogo, Tegnefilm, Claus Deleuran.

TEGN 2/92 (39,-)
Tommy og Tigern, Gamle sex-serier, Serie-Seminaret i Oslo, Prisvinner Morten Myklebust, A. Moore: «Å skrive tegneserier...»

TEGN 3/92 (39,-)
Canadiske serietegnere, Jonsson & Goetzinger, Hunt Emerson, Carsten Graabæk. Tyskland,

TEGN 4/92 (42,-)
Steffen Kverneland, Inkalill, Trygve Høiseth, Kontrakt med Gud, A. Moore: «Kunsten...», siste del.

TEGN 1-2/93 (64,-)
23 sider Kraftig Kost! Tegneserie-festivalen, Historiske serier, Mad, Holmberg, Journalister. 80 sider!

TEGN 3/93 (45,-)
12 sider Kraftig Kost, Historiske serier 2. del, Waldemar Hepstein, Lars Elling, Japanske serier.

TEGN 4/93 (42,-)
13 sider Kraftig Kost, Historiske serier 3. del, Håkon Aasnes, Charlie Christensen, Disneys mørke fortid.

TEGN 1-2/94 (72,-)
Tegneseriehistoriens tjukkeste utgave av TEGN! Intervjuer med Bård Enoksen og Peter Haars. Jasons ufullendte, spiegelman, Bagge og Clowes, svenske serier, Historiske serier 4. del, Serienorges mest elskede og hatede serier og enda litt til.

TEGN 3/94 (45,-)
Det store intervju-nummeret! Barks, Emerson, Mykle, Dokken, Tefre, Plympton, No Comprendo-gutta, Borvik, russere og Andreassen. Samt artikler om Hårek, siste del om historiske serier og debatter, anmeldelser og mye mer...

TEGN 4/94 (45,-)
Asterix feires over flere artikler, Lars Opsahl bidrar med både serie og artikkel, intervju med Solveig Muren Sanden og debatter, anmeldelser og mye mer...

Send din bestilling til:
TEGN, Westye Egebergsgt. 8c, 0172 OSLO.

Vervekampanjen 1995

Er du på utkikk etter noe å ha på veggene? I så fall er dette noe for deg. Nå setter nemlig TEGN i gang sin fantastiske vervekampanje, der topp-premien til den som verver flest er fire signerte trykk av Will Eisner til en verdi av 1000 kr!

Verver du *en* får du vår fantastiske T-skjorte, signert av Steffen Kverneland (se bilde på side 43). Verver du *enda en* får du i tillegg en pakke med album. Den som har vervet *flest* innen 31. desember får altså flott Eisnerkunst! Hvis flere har samme antall vervinger, så blir det trekning.

Premiene blir tilsendt ververen når abonnementene er betalt.

Klipp ut eller kopier og send, eventuelt fax inn (på nr. 22 36 07 70)

Jeg har vervet:

Navn: . . . . . .
Adresse: . . . . . .
Postnr: . . . . . .

Navn: . . . . . .
Adresse: . . . . . .
Postnr: . . . . . .

Jeg heter: . . . . . .

BREV

Kan sendes ufrankert i Norge. Adressaten betaler porto!

Svarsendingsavtale nr. 150260/19

Foreningsservice, Fellesinvest
St. Hanshaugen Postkontor
0131 Oslo

blad

KEILEN, GUNNAR
Gullhauggrenda 36
1353 BÆRUMS VERK

RETUR:
TEGN AL
Westye
Egebergsgt. 8c
0172 OSLO

PADDA'S PENALDEBATT!
JU-HUU!
FØLG MED!
TEMA I DAG: HVILKE TEGNESERIER VIL VI HA???
FØRST SKAL VI ØNSKE VÅRE GJESTER VELKOMMEN I PENALET!!!
HILS PÅ HARRY HÅRFIN, DAGDRIVER!
OG ANDRIK ANDENGEN, POLITIKER!
VÅR ÆRESGJEST I KVELD, ER SELVESTE JOURNALIST KURT KNOTE!
SE & SPØR
DE GJORDE DET!!!
ÆRGH
FYSJ!
UFF
SE & SPØR
DA SPØR VI DET LILLE PINNSVINET FRA GATA HVA HAN VIL HA I TEGNESERIER!
MEG?
JEG VIL HA MASSER AV BOM! BANG! KRÆSJ OG MYE MERE ZOOM OG KARATE OG PIZZA OG, OG SKURKER OG...
KREMT!
JA VISST!
OG, OG, OG...
-OG HVA MENER SÅ DE, HERR ANDENGEN?
...?
AHA!
Z!
Z!
HAN VAR IKKE HELT MED! DA GÅR VI OVER TIL VÅR ÆRESGJEST, STJERNE-JOURNALIST KURT KNOTE!
Z!
SE & SPØR
FYSJ!
FYSJ!
FYSJ!
JEG VIL HA MER VOLD, SEX OG SKANDALER!
PUST!
PES!
OG MED DETTE INTELLIGENTE SVARET AVSLUTTER VI!
DA TAKKER JEG FOR MEG OG ØNSKER DERE VELKOMMEN TIL NESTE PADDA'S PENALDEBATT!
FØLG MED!
HA DET PÅ BADET!
HEI! KURT! VIL DU HA ET INTERVJU? HJEMME HOS MEG? HOS DEG? HVOR SOM HELST!!!